

Македонија:
Извештај за анализа
на состојбата на
реформите во
безбедносниот сектор
1991 – 2008 година

Скопје 2011

Градење на капацитетите на граѓанскиот сектор за мапирање и мониторинг на реформите во безбедносниот сектор во Западен Балкан, 2009-2011

**Македонија: Извештај
за анализа на состојбата
на реформите во
безбедносниот сектор
1991 – 2008 година**

Оваа публикација е дел од проектот "Градење на капацитетите на граѓанскиот сектор за мапирање и мониторинг на реформите во безбедносниот сектор во Западен Балкан". Проектот е финансиски поддржан од Министерството за надворешни работи на Кралството Норвешка. Ова е регионален проект кој вклучува седум тинк тенк организации од Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Косово, Македонија, Црна Гора и Србија. Проектот е развиен во соработка со Женевскиот центар за безбедносна контрола на вооружените сили (DCAF - www.dcaf.ch).

Публикацијата е создадена користејќи методологија која изворно е креирана од Белградскиот центар за безбедносна политика (BCSP - www.ccmr-bg.org). Различни верзии од публикацијата беа рецензирани од BCSP (Мирослав Хаџиќ и Соња Стојановиќ) и DCAF (Дејвид Ло и Сузана Ангел). Авторите би сакале да му се заблагодарат на Рухир Шарма (DCAF) за лектурирање на оваа публикација.

Март 2011

Содржина:

Листа на скратеници	4
Вовед	5
Период 1: Од независноста до конфликтот (1991–2001 г.)	7
Период 2: Од Охрид до Букурешт (2001–2008 г.)	18
Период 3: Национализмот по ветото (2008 г.)	30
Заклучоци	34
Анекс 1: Анализа на клучните политички актери	36
Анекс 2: Хронологија на настаните поврзани со реформите во безбедносниот сектор на Република Македонија 1991 –2009	43
Библиографија	62

Листа на скратеници:

АРМ	Армија на Република Македонија
ДПА	Демократска партија на Албанците
ДУИ	Демократска унија за интеграција
ЕК	Европска комисија
ЕУ	Европска унија
ЕУПОЛ	Европска полиција
ПЈРМ	Поранешна Југословенска Република Македонија
ИА	Агенција за разузнавање
ИЦИТАП	Меѓународна програма за помош и обука при криминалистички истраги
ЈНА	Југословенска народна армија
НАТО	Северноатлантска алијанса
НДП	Народна демократска партија
ОНА	Ослободителна народна армија
ОРД	Охридски рамковен договор
ОСЦЕ	Организација за безбедност и соработка во Европа
ПДП-НДП	Партија за демократски просперитет
ПЗМ	Партнерство за мир
ДСА	Договор за стабилизација и асоцијација
СДСМ	Социјалдемократски сојуз на Македонија
СФРЈ	Социјалистичка Федеративна Република Југославија
УБК	Управа за безбедност и контраразузнавање
ОН	Обединети нации
УНПРЕДЕП	Превентивно распоредени сили на Обединетите нации
ВМРО-ДПМНЕ	Демократска партија за македонско национално единство

Вовед

Широка социо-политичка состојба

Периодизација: **Период 1:** Од 1991 до 2001 година, од прогласувањето на независноста до етничкиот конфликт до 2001 година. **Период 2:** Од 2001 до 2008 година, после конфликтот пред НАТО; **Период 3:** Од 2003 година до денес, национализмот по ветото.

Овој извештај ја опфаќа состојбата на општиот политички и безбедносен сектор во изминатите две децении, по прогласувањето на независноста на Македонија, и ги вклучува најважните трендови и настани кои го обликуваа политичкиот развој и напредок во реформите во безбедносниот сектор во посткомунистичка Македонија. За потребите на овој извештај, анализата на посткомунистичкиот период е поделена на три дела кои соодветствуваат на три периоди на кои е поделена состојбата од 1991 година наваму, со цел да се постигне јасност и аналитичка кохерентност. За секој од овие три периоди спроведовме анализа на поважниот политички развој, како и институционалните промени. Врз основа на оваа анализа, на секој период му се доделени посебни карактеристики – поставторитативен, конфликтен, постконфликтен или интегративен. Во приложениот Анекс следува краток преглед на клучните политички актери и нивната улога во реформите во безбедносниот сектор, како и политичката транзиција во Македонија.

Во првиот период се анализира периодот од прогласувањето на независност од Југославија во 1991 година до етничкиот конфликт во 2001 година. Овие години ја одбележуваат првата деценија на независност и демократска политика во Република Македонија. Овој период е исклучително важен бидејќи го означува основањето на македонската држава, Армија, демократски и законодавни институции, кои ќе го оформат подоцнежниот развој и патот кои Македонија ќе го следи во наредните години. Состојбата за време на овој период е главно **поставторитативна**, како резултат на транзицијата од комунистички во демократски политички режим, како и преовладувањето на традиционалните транзициски прашања на политичката агенда. Некои предконфликтни елементи се јавуваат за време на доцните деведесетти години како резултат на влошувањето на меѓуетничките односи и зачестените етнички инциденти.

Како и да е, етничките проблеми не се искачуваат на политичката агенда сè до 2001 година.

Вториот период го опфаќа етничкиот конфликт во 2001 година и се протега до Букурешкиот самит на НАТО во почетокот на 2008 година. Конфликтот во 2001 година силно влијаеше на политичката и безбедносната состојба во Македонија. Тој создаде меѓуетничко насилство и кулминираше со далекусежна реформа на уставниот и институционалниот поредок на македонската демократија. Оттаму започнува почетокот на новиот период за македонската политика, период во кој доминантни проблеми се оние постконфликтните за реконструкција, разоружување и демобилизација на вооружените групи, воени злосторства и етнички проблеми во однос на уставните, правните и реформите во јавната администрација. Политичката состојба во овој период е главно **постконфликтна**. Овој период сведочи за интензивните заложби за приклучување во ЕУ и НАТО, како и за напорите за исполнување на неопходните поставени барања за приклучување во овие организации. Оттаму, се смета за соодветно нагласувањето на **интегративната** природа на политичката состојба за време на овој период.

Последниот период, пак, започнува непосредно по Букурешкиот самит на НАТО во 2008 година. Во текот на истата година, Македонија ги исполни неопходните барања за придружување кон Алијансата, но не доби покана за членство во НАТО поради вето кое го примени Грција, предизвикано од прашањето за името. Букурешкиот самит е важен настан за Македонија од две причини. Првата е тоа што тој ги признава успешните заложби за реформирање на безбедносниот сектор по конфликтот во 2001 година до степен на понуда за покана за членство во НАТО. Ова претставува јасен показател за успешното справување со постконфликтните предизвици и го означува крајот на претходно анализираниот период. Втората причина е тоа што Букурешкиот самит не резултираше со членство на Македонија во НАТО како останатите посткомунистички држави. Овој настан ќе значи поинаков пат за Македонија, која две години по Букурешкиот самит нема да ги има решено проблемите со Грција, пат поинаков од патиштата на другите држави во регионот. Иако краток, овој период е поинаков од другите два, и од анализата на новиот развој може да се заклучи дека тој се карактеризира со **национализам по вето**, термин со кој ќе се служиме при анализата на доминантната политичка состојба од овој период.

ПЕРИОД 1: ОД НЕЗАВИСНОСТА ДО КОНФЛИКТОТ (1991–2001 ГОДИНА)

Овој дел од извештајот се фокусира на општиот политички и безбедносен развој во Македонија за време на првиот период од анализата, периодот помеѓу 1991 и 2001 година. Првиот дел се однесува на општата состојба за време на овој период, со посебен акцент на две посебни сфери кои се карактеристични за македонската политика за време на истиот: поддршката од народот за време на оформувањето на државата и перспективата на исходот од оформувањето на институциите. Тој исто така прикажува преглед на безбедносниот сектор и безбедносните закани за време на овој период. Останатите делови се фокусираат на анализа на институциите и секторите, истакнувајќи го развојот на институциите и политиката на безбедносниот сектор.

1.1. Општа состојба

Првиот период од посткомунистичката политика на Македонија е одбележан од два поважни настани кои претставуваат клучни точки. Првиот е одделувањето од Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ) и прогласувањето на независност референдумот во септември 1991 година – означување на почетокот на посткомунистичката политика и суверенитет за Македонија. Другиот е етничкиот конфликт помеѓу македонските вооружени сили и албанските вооружени групи во 2001 година, кој имаше силно влијание на концептите на суверенитет и демократија во Македонија, како и на безбедносниот сектор и пошироката безбедносна состојба, вклучувајќи безбедносни закани и потреба од реформи. По независноста се случија многу настани при кои политичарите на власт имаа можност да изберат во кој правец ќе ја насочи македонската политика пред 2001 година: избори кои се однесуваат на институциите, како усвојување на новиот Устав во ноември 1991 година, промена на изборните закони, надворешната политика, воспоставување дипломатски односи со меѓународните организации и соседните држави, како и избори кои се однесуваат на домашната политика – реформите во јавниот сектор, приватизацијата, економската реконструкција и етничките малцинства. По изминатите случувања можеме да направиме еден критички осврт

на овој период и да го процениме неговото влијание на периодите кои следуваат по него, како и осврт на сегашниот развој на македонската политика воопшто, како и влијанието врз безбедносниот сектор.

Основањето на независна држава во 1991 година е клучен настан за македонската политика и историја. Пред 1991 година, македонската државност беше ограничена во рамките на југословенската федерација, како една од шесте составни федерални единици, но таа не поседуваше вистински суверенитет и независност. Затоа, за политичката елита, како и целото население, основањето на суверена држава претставуваше историски настан проследен со огромен ентузијазам, што може да се заклучи од степенот на јавна поддршка за време на референдумот за независност кој се одржа на 8. септември 1991 година на кој 95% од оние кои се изјаснија ја поддржаа независноста.¹ Треба да се напомене дека референдумот за независност беше бојкотиран од страна на поголемиот дел на етничкото албанско население во Македонија, што иако не влијаеше на позитивниот исход од референдумот сепак покренала некои прашања за легитимноста на новооформената држава меѓу различните етнички групи. Албанците беа засегнати од статусот кој би го имале во новооформената македонска држава, плашејќи се да не бидат третирани како „малцинство“ откако со децении беа третирани како националност во СФРЈ. Консензусот меѓу групите во општеството (етнички и други) околу тоа каков е „народот“ и што е „државата“ е еден од основните предуслови за основањето на демократија според повеќето експерти за демократизација². Оттаму, неуспехот да се вклучат сите етнички групи при основањето на државата се чини како пропуштена прилика за основање на истата врз основа на почетен консензус, кој не беше важен за политичката елита сè до годините кои следуваат подоцна.

Два аспекта од состојбата на новата држава се посебно важни за сегашната анализа и ќе бидат елаборирани подетално: ентузијазмот на народот – кој прерасна во силна поддршка за градењето на државата и реформите, како и недостигот од историја на државност кој се сведе на мало институционално наследство, имајќи предвид дека комунизмот беше дискредитиран како официјална идеологија.

¹ Државна изборна комисија. Резултати од изборите, 1990-2000 година. Достапно на: <http://www.sec.mk/Default.aspx?tabid=855>

² D. Rustow, "Transitions to Democracy: Towards a Dynamic Model" во Comparative Politics. Том 2, бр.3, (април, 1970 година) и R. Dahl, Polyarchy: Participation and Opposition. (New Haven: Yale UP, 1971 година).

1.1.1. Поддршката на народот за основањето на државата

Како и другите држави кои излегоа од комунизмот на почетокот на деведесеттите години, македонскиот народ со огромни очекувања влезе во периодот на посткомунистичка транзиција кон демократија. Во случајот на Македонија, тоа беше дури и како резултат на возбудата за создавањето на независна држава. Со оглед на тоа што денес имаме апатично избирачко тело и неактивна влада, се чини дека периодот од раните деведесетти години претставуваше можност за спроведување на силни реформи во јавниот сектор, од регулирање на пазарот до реформи во безбедносниот сектор. Кога одсивот на изборите се искачуваше до 70% од избирачкото тело и политичките партии можеа да соберат стотици илјади граѓани на градските плоштади, беше потребно само храбро политичко водство со силна програма за реформи и ќе се постигнеше многу, но можноста за тоа се пропушти. Од гледна точка на path-dependency³, раните деведесетти години и првите неколку демократски кабинети имаа исклучителна можност да донесат одлуки со кои ќе го одредеа патот на нивните следбеници, но македонското политичко водство во овој период не може да се каже дека беше доволно смело. Благите заложби за приватизација доведоа до неуспешна реконструкција на социјалистичката економија и опаѓање на животниот стандард на населението⁴, додека јавната администрација остана виртуелно непроменета од времето на комунизмот⁵. Наместо да го следи примерот на остатокот од регионот, политичката елита се зафати со националистичка политика, истражувајќи и откривајќи ја историјата која беше забранета за време на комунизмот, при тоа трошејќи го политичкиот капитал за симболични проблеми како проблемот околу името со Грција без да се посвети на понатамошното спроведување на неопходните реформи и воспоставување на подобри односи со меѓународните институции, како што се НАТО и ЕУ.⁶ Ваквата

³ Paul Pierson, *Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis*. (Princeton: Princeton University Press, 2004 година)

⁴ Бруто домашниот производ на Македонија имаше негативен пораст сè до 1996 година, и до крајот на 1996 година македонската економија не ги имаше достигнато стапките на пораст од периодот пред деведесеттите години. Бруто домашен производ 1990-2000 година. Државен завод за статистика, 2002 година. (http://www.stat.gov.mk/pdf/soop-stenija_28.05.2002/SOOP3.1.2.02.pdf)

⁵ Првата јавна стратегија за реформите во јавната администрација беше усвоена во 1999 година. Реформи во јавната администрација. Влада на Република Македонија. (http://rja.gov.mk/files/documents1/Strategija_RJA_mk.pdf)

⁶ Македонија воспостави дипломатски односи со ЕУ веќе во 1996 година, веднаш по

политика не само што резултираше со многу пропуштени прилики, и залудно трошење на политичкиот капитал и поддршката од јавноста, туку и на крајот од деведесеттите години елитата се соочи со неуспешна економија, слаба демократија, непослушност кај населението и недоволен политички капитал за спроведување на понатамошните реформи.

1.1.2. Зависност од исходот и создавањето на институции

Друг проблематичен аспект од раните години на транзицијата е недостигот од демократска и државна традиција и искуство. Македонската држава и демократија почнаа да се градат од нула. Вообичаена практика беше позајмување на модели од други држави, претежно од Западна Европа. Уставот, политичкиот и изборниот систем, како и многу законодавни решенија беа копирани од други држави (практика која сеуште се применува, посебно со подоцнежните твининг проекти на ЕУ) со слабо земање предвид на нивната применливост и капацитетот на државата за нивно спроведување. Многу од нив (Уставот, изборниот систем итн.) подоцна се покажаа како проблематични и се појави потреба од реформи кај истите.

Периодот по 1991 година исто така ги одбележа првите чекори на Македонија во демократската политика. Со падот на комунизмот и распаѓањето на југословенската федерација, новата македонска држава беше основана на демократски принципи како што беше пропишано во Уставот од 1991 година. Тоа резултираше со слободни избори на кои се вклучија повеќе партии и за време на кои населението можеше да гласа за кандидати од разни партии. Иако извесна политичка фрагментација беше неизбежна, веројатно благодарение на мнозинскиот изборен систем кој беше задржан од времето на комунизмот, Македонија не ја снајде расцепкување и фрагментација во политичките партии како некои посткомунистички држави. Двете најголеми партии на изборите од 1990 година го задржаа водството во следните две децении (Социјалдемократскиот сојуз на Македонија - СДСМ, која е наследничка на поранешниот Сојуз на комунистите на Македонија, и Демократската партија за македонско национално единство - ВМРО-ДПМНЕ). Ситуацијата во албанското избирачко тело е поинаква, бидејќи политичките партии кои доминираа на политичката сцена во

прелиминарниот договор помеѓу Македонија и Грција кој беше потпишан во декември 1995 година под покровителство на ОН.

деведесеттите години (Партијата за демократски просперитет – ПДП и Националната демократска партија – НДП) исчезнаа по конфликтот во 2001 година и нови албански партии ја добија поддршката од етничките Албанци во Македонија (Демократската унија за интеграција – ДУИ и Демократската партија на Албанците – ДПА). Иако на изборите не беше забележана отворена измама, тие никогаш не ги задоволија западните демократски стандарди во однос на повремените инциденти на насилство, гласањето со полномошно, семејното гласање и други неправилности⁷. Останатите елементи на демократијата беа исто така на незавидно ниво: граѓанското општество, иако никогаш оцрнето, исто така немаше влијание и не беше прифатено од пошироката јавност како средство за контролирање на работата на Владата. Медиумите често беа под политичко влијание, ако не и директно контролирани, случаи кои и денес се присутни, што доведува до загрижувачкиот заклучок за недостигот од позитивен тренд во консолидирањето на македонската демократија.⁸

1.1.3. Безбедноста и безбедносните закани

На безбедносниот сектор, со исклучок на војската, не му беше посветено посебно внимание и беше третиран како остатокот од јавната администрација, со неколку вештачки измени усвоени во овој период. По повлекувањето на Југословенската народна армија (ЈНА) од територијата на Македонија, Македонија немаше армија. Оттаму, создавањето на армија стана највисок приоритет бидејќи претставуваше важен елемент за основање на полн суверенитет и контрола над територијата, како и потреба во време и регион на изразена нестабилност и безбедносни закани. Армијата на Република Македонија (АРМ) беше создадена од припадници на ЈНА и други безбедносни сили кои ѝ се придружија на АРМ. Во меѓувреме, претседателот Киро Глигоров ги покани превентивните трупи на ОН да патролираат по новите македонски граници заедно со АРМ. Трупите на ОН се задржаа во Македонија сè до 1999 година.

⁷ УНДП. “I will vote by myself, thank you” во Родот во Европа и ЗНД. Достапно на: <http://europeandcis.undp.org/gender/show/30521F9A-F203-1EE9-B6D7F1FC3C89B37D>

⁸ Бруто домашниот производ на Македонија имаше негативен пораст сè до 1996 година, и до крајот на 1996 година македонската економија не ги имаше достигнато стапките на пораст од периодот пред деведесеттите години. Бруто домашен производ 1990-2000 година. Државен завод за статистика, 2002 година. (http://www.stat.gov.mk/pdf/soop-stenija_28.05.2002/SOOP.3.1.2.02.pdf)

Во внатрешната политичка арена, најголемиот безбедносен ризик во овој период се однесува на меѓуетничките односи и рамнотежата помеѓу двете најголеми етнички заедници во Македонија: Македонците и Албанците. Односите помеѓу етничките Македонци и етничките Албанци значително се влошија за време на првата деценија по независноста. И покрај учеството на албанските политички партии во коалиционите влади од 1992 наваму, повеќето барања од албанското малцинство кои се однесуваа на зголемена присутност во јавната администрација, официјална употреба на албанскиот јазик и високо образование на албански јазик, како и уставни промени со кои Албанците би биле признаени како „составен народ“ или „основачки народ“ на македонската држава не беа земени предвид. Големите број на инциденти на насилство за време на деведесеттите беа показател за тензиите помеѓу двете заедници, помеѓу самото етничко албанско население, како и државните институции. Во 1995 година, полицијата со примена на насилство ја прекина прославата по повод основањето на Тетовскиот универзитет во Мала речница, наменет за студирање на албански јазик, додека во 1997 година полициските единици се судрија со демонстрантските маси на плоштадите на Тетово и Гостивар откако албанските знамиња кои беа истакнати пред општините беа отстранети од страна на полицијата. Овие, како и други поситни инциденти, укажаа не само на слабите меѓуетнички односи туку и на фактот дека органите на државната безбедност не поседуваат доволен капацитет за справување со специфични безбедносни ситуации и превентивно делување, напротив, акцијата на полициските и специјалните единици дополнително ја влоши ситуацијата.

Надворешно, најголемите безбедносни ризици за Македонија доаѓаа од нејзиното соседство. Неодамнешната државност на Македонија беше предизвикувана од многу страни: Грција се побуни за употребата на името Македонија и го блокираше меѓународното признавање на Македонија под тоа име, а исто така и го блокираше членството на Македонија во многу меѓународни организации сè до декември, 1995 година кога Македонија и Грција потпишаа привремен договор, па Македонија доби можност за воспоставување меѓународни односи под референцата ПЈРМ. Бугарија го предизвикуваше постоењето на македонските нација и јазик сè до 1999 година кога беше потпишан меѓувладин договор за македонскиот и бугарскиот јазик и тоа прашање помеѓу двете држави се реши. Меѓународната граница помеѓу Македонија и Србија не беше обележана сè до 2003 година, да не зборуваме за порозната природа на истата граница со Косово

и неуспехот на македонските институции да воспостават целосна контрола на државната територија (со што започна конфликтот во 2001 година, кога беше киднапирана новинарска екипа која го истражуваше заземањето на контролата над најсеверното село на границата со Косово од страна на паравоени сили). Овие безбедносни закани не беа од вообичаена воена природа, туку претставуваа закана за идентитетот и заедницата (од етнички аспект). Додека некои предвидуваа воени судири со Грција и Бугарија или Србија/Косово, нивните ставови за Македонија беа сфатени сериозно и до огромен степен ја оформија надворешната (и внатрешната) политика на Македонија, проследени со голема неизвесност во врска со македонската државност и нејзините симболи, која се задржа дури и по направените напори за нејзино надминување. Дури и денес нерешениот спор околу името со Грција претставува ограничување за македонската надворешна политика, а уште повеќе за реформите во безбедносниот сектор, како и единствена причина за неуспешната апликација на Македонија за влез во НАТО. Несигурноста предизвика недоверба во соседите, а тоа пак ја наруши регионалната соработка во време на ембаргото од Грција и ембаргото на Србија кои ѝ наштетија на македонската економија, исто како и нерешеното меѓународно признавање и одложувањето на членството во меѓународните организации.

Резултатот од политиката која ја водеа трите владини кабинети (со различни идеолошки убедувања) за време на првата деценија по независноста беше млада и слаба држава која неодамна отстапила од комунистичкиот режим, на самиот праг на процесот на демократизација, држава со слаби и неконсолидирани институции, уништена економија и поларизирано општество, поделена на етничка и политичка основа. Сето ова доведе до силна посткомунистичка (речиси поставторитативна) и претконфликтна социо-политичка и безбедносна состојба.

1.2. Анализа на институциите/секторите

1.2.1. Армија

Брзото мапирање на безбедносниот сектор во почетниот период од независноста покажа сериозни пропусти и недостиг на елементи кои повикуваат на итно решавање. Како што веќе е наведено, како и од териториите на другите поранешни југословенски републики, ЈНА се повлече и од Македонија, па се јави потреба од создавање на нова

армија. Помеѓу 1991 и 1992 година, кога новоизбраниот претседател на Македонија, Киро Глигоров, преговараше со Сојузниот секретар за народна одбрана на СФРЈ, Благоја Аџиќ, за мирно повлекување на ЈНА од територијата на Македонија, останатите единици кои главно се состоеја од српски и црногорски персонал беа сметани за потенцијална закана за новоостекнатата независност и суверенитет на Македонија од страна на безбедносните институции, политичката елита и населението, а не како дел од македонскиот безбедносен сектор. Понатаму, како и од остатокот на поранешна Југославија, ЈНА зеде буквално сè што можеше да се земе, вклучувајќи опрема, оружје, материјали, резерви итн., оставајќи оскудна инфраструктура да послужи како темел за изградба на новата македонска армија. Основањето на Армијата на Република Македонија (АРМ) започна со изгласувањето на Законот за одбрана во 1992 година, проследено со преземањето на граничната контрола и контролата над воените објекти во Македонија на 27. март 1992 година, како што и беше наведено во договорот склучен помеѓу претседателот Глигоров и генералот на ЈНА Никола Узелац. Првите регрути на АРМ пристегнаа во бараките во април 1992 година и за презедоа контролата над македонските граници од полицијата.⁹

Човечките и техничките капацитети на новосоздадената АРМ беа разочарувачки мали. Иако АРМ официјално ја презеде контролата над македонските граници, во почетниот период, додека регрутите минуваа низ основната обука границите беа чувани од професионални, платени војници од резервните единици. ОН испратија превентивна мисија во Македонија- УНПРЕДЕП, чии сили ѝ помагаа на АРМ при патролирањето на границите сè до 1999 година. Потребно е време да се изгради армија кога се почнува од нула, па таков беше и случајот со АРМ, чиј капацитет и потенцијал не беше најголем во деведесеттите години. Повеќето офицери беа поранешни офицери на ЈНА кои беа обучувани во рамките на истата, па оттаму и усвојувањето на нов концепт за градење на Армијата не беше најдобар потег. Во секој случај, од самиот почеток целта беше да се создаде модерна и ефикасна армија која ќе биде одлично интегрирана во колективните безбедносни механизми во регионот и пошироко. Резултатите од овие напори беа видливи во средните и доцните деведесетти години, кога во ноември 1995 година

⁹ Дури и во 2008 година, само приближно 16% од македонските граѓани имаат доверба во институциите на граѓанско општество и медиумите, во споредба со 38% кои имаат доверба во војската и 51% кои имаат доверба во верските заедници. „Галуп Балкан монитор: Увид и перцепции - гласовите на балканските земји“, 2008 година. <http://www.balkan-monitor.eu/index.php/dashboard/70-of-macedonian-albanians-supported-ohrid-agreement/>

Македонија се придружи на Партнерството за мир (ПЗМ), што значеше поблиска врска со НАТО и помош при спроведувањето на реформите за безбедност и одбрана, како и учество и домаќинување на регионални и меѓународни воени вежби кои се одржуваа во 1996 и 1997 година.¹⁰

Во овој период Армијата беше млада институција и не беше директно вклучена во обезбедувањето безбедност и интеракција со населението. Оттаму, населението немаше негативна слика за АРМ, во поглед на тоа дека е корумпирана или опресивна, а неколку извори го прикажуваат и степенот на доверба на народот во Армијата. Извесни скандали околу сопственоста на воените станови и набавка на оружје се појавија во медиумите, но во споредба со скандалите за корумпираноста на полицијата, политичките партии и некои владини претставници, АРМ се покажа како релативно транспарентна и доверлива институција.

1.2.2. Полиција

Во безбедносниот вакуум од раните години на независноста полицијата беше главниот фактор за безбедноста во Македонија. Пред преземањето на контролата над границите од страна на АРМ во 1992 година полицијата беше одговорна за нивното контролирање, од прогласувањето на независноста во 1991 година, како дополнително на извршувањето на редовните полициски должности и обезбедувањето на безбедност на населението. За време на овој период полицијата беше презафатена со исполнувањето на овие задачи имајќи го предвид ограничениот човечки и технички капацитет (во тој период полицијата се состоеше само 6.000 припадници). Овие рани заложби на полицијата за заштита на границите и обезбедување безбедност за новата независна македонска држава ја издигнаа полицијата како важен политички и безбедносен фактор во тоа време.

Патриотскиот атрибут кој го заслужи полицијата за време на почетниот период по независноста не прерасна во потреба за реформи во истата. За разлика од некои други посткомунистички држави. Македонија не продолжи со процесот на реформирање на полициските служби од комунизмот, иако постоеја некои заложби за реформи во полицијата. Сè до 1995 година, работата на полицијата беше регулирана со стариот Закон за внатрешни работи кој датираше од времето на Југославија. Од средината на деведесеттите години полицијата беше предмет на

¹⁰ Историја на АРМ. Министерство за одбрана на РМ.

редовни, ако не и интензивни обуки за почитување на човековите права и владеењето на законот, често спроведувани од страна на меѓународни организации. Овие обуки имаа за цел да ги подобрат односите помеѓу полицијата и секторот на меѓународните организации и невладини организации во Македонија кој беше во пораст. Ефикасноста на овие обуки и заложби за реформи е дискутабилна, имајќи ја предвид нивната случајна природа и недостигот на дополнителни активности. До доцните деведесетти години, редовните извештаи на Народниот правобранител потврдија повеќебројни прекршувања на човековите права од страна на полицијата и покрај заложбите за обучување на полицајците за човековите права.¹¹ За време на последнава деценија бројот на припадници на полицијата се зголеми, но регрутацијата често не беше транспарентна и доведе до феноменот на политизирање на истата, што ја оцрни нејзината работа и ги поткопа заложбите за реформи во наредните години.

1.2.3. Разузнавачки служби

Со Законот за внатрешни работи од 1995 година беа предвидени реформи во разузнавачкиот сектор кој за време на комунизмот делуваше како дел од полицијата. Агенцијата за разузнавање (АР) беше основана како посебен орган од Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК), орган за контраразузнавање кое за време на СФРЈ функционираше во склоп на Министерството за внатрешни работи. Агенцијата за разузнавање беше под двоен авторитет, на претседателот и Владата, додека пак УБК не беше под авторитет на претседателот. Законот ги опфати основните принципи на демократски надзор во работата на разузнавачките служби. Парламентарна комисија стана одговорна за контролирањето на работата на УБК и АР. Комисијата прима годишни извештаи за работата на разузнавачките служби и доколку има потреба Собранието одлучува дали истите ќе бидат разгледувани на пленарна седница. Военото разузнавање не беше вклучено во УБК и АР и меѓу нив не беше воспоставена соработка на оперативно ниво. Споделувањето на информации беше возможно само на највисоко извршно ниво. Како наследство од времето на комунизмот, сите разузнавачки служби беа гледани со недоверба од страна на поширокото население, на што може и да се дополни дека многу малку од заложбите за реформи беа

¹¹ Годишни извештаи за работата на Народниот правобранител. Народен правобранител на Република Македонија. Достапно на: <http://www.ombudsman.mk/default.aspx?cld=104&Lan=MK>

објавени и малку беше сторено во однос на подобрувањето на сликата за овие институции во очите на јавноста. За време на поголемиот дел од раната транзиција Македонија не беше вклучена во раните реформи за разлика од остатокот од безбедносниот сектор.

На извршно ниво, Уставот го назначи претседателот за главен командир на вооружените сили, додека управувањето на Армијата и полицијата стана одговорност на Владата, поточно Министерството за одбрана и Министерството за внатрешни работи. Политичкиот систем во Македонија е мешовит, но главната извршна моќ ја има Владата, па главните политички одлуки во однос на безбедноста се носат и спроведуваат преку владините институции – министерства и агенции. Претседателот е главен командир на вооружените сили, но неговото влијание врз политиката е ограничено. За време на овој период делуваат повеќе владини институции, но Владата доцни со усвојувањето на стратешките документи за национална безбедност кои требаше да претставуваат одредници за реформите и развојот на политиката на безбедносниот сектор. Во законодавната гранка, Собранието е одговорна институција за усвојувањето на легислативата, како и за демократскиот надзор на работата на безбедносните фактори. Основата на легислативата е претставена во Законот за одбрана и Законот за внатрешни работи и како дополнение на истата беа усвоени уште неколку закони за регулирање на безбедносниот сектор, како Законот за преминување на државната граница и за движењето во граничниот појас, Законот за заштита на лични податоци, а со промената на власта во 1998 година (од влада водена од СДСМ во влада водена од ВМРО), и Законот за постапување со досиеја за лица водени од Службата за државна безбедност, со кој беше овозможен пристап до досиејата на сите заинтересирани.

Првиот период од анализата, годините меѓу прогласувањето на независноста и почетокот на конфликтот, е обележан со посткомунистички и предконфликтни политички карактеристики. Првата деценија сведочи за основањето на основните државни институции и демократски практики по падот на комунизмот. Овој период, исто така, сведочи и за основањето на македонската Армија, како еден од најважните столбови на безбедносниот сектор на Македонија, како и за првичните заложби за трансформирање на остатокот од безбедносниот сектор во демократски безбедносен фактор, иако самата реформа во целост беше ограничена.

ПЕРИОД 2: 2001–2008 ГОДИНА: ОД ОХРИД ДО БУКУРЕШТ

2.1. Општа состојба

Етничкиот конфликт помеѓу македонските безбедносни сили и етничките албански бунтовници, кој траеше шест месеци, за време на пролетта и летото, во 2001 година, беше одбележувачки настан кој поттикна преиспитување на идеите на кои се основаа македонската државност и политика за време на деведесеттите години. Тој претставуваше најголема закана за македонската безбедност од времето на независноста наваму. Македонската полиција, Армијата, специјалните единици, разузнавачките служби и новосоздадените паравоени единици од македонска и албанска страна беа вклучени во конфликтот – некои од нив дури и за прв пат учествуваа во борба. Недостигот на стабилност и сигурност што произлегува од етничката рамнотежа, беа увидени заедно со потребата од поголема интервенција и уставни реформи. Неуверливиот крај на конфликтот и потребата од надворешно посредување доведоа до заклучок дека македонските безбедносни сили¹² не поседуваат доволен капацитет за стратешка борба и мирно разрешување и посредување на конфликт. Оттаму произлезе Охридскиот рамковен договор (ОРД), посредуван од ЕУ и САД, кој беше потпишан на 13. август 2001 година од лидерите на четирите најголеми политички партии во Македонија (СДСМ, ВМРО-ДПМНЕ, ДПА и ПДП), наменет за спроведување на поважни реформи во јавниот сектор: образованието, децентрализацијата, употребата на јазикот и безбедносниот сектор.

2.1.1. Охридскиот рамковен договор и постконфликтните реформи

Не може да се каже дека кај народот постоеше голема побарувачка за овие реформи, освен повеќедецениската потреба кај етничките Албанци за поголема вклученост во јавната администрација. Реформите од Охридскиот договор кои се однесуваа на јавниот сектор

¹² Единиците на АРМ и порано учествуваа во меѓународните мировни мисии, но никогаш не беа вклучени во борба. Опремата и оружјето на АРМ и македонската полиција беа застарени, опрема и оружје беа позајмувани за време на краткотрајниот конфликт.

беа наметнати однадвор, иако дел од политичката елита беше свесна за потребата од истите. Надворешната вмешаност во процесот на воведување реформи продолжи (а можеби дури и се зголеми) со сè поизразените сериозни стремежи на Македонија за влез во Европската унија и НАТО, па спроведувањето на одредбите од Охридскиот договор беше вклучено во политичките критериуми според кои се оценуваше напредокот на Македонија. Од една страна, ова го потпомогна спроведувањето на реформите, благодарение на следењето на условеноста,¹³ но од друга страна, надлежноста на ЕУ за реформите предвидени со Охридскиот рамковен договор придонесе домашната политичка елита да го смета договорот за наметнат наместо за уставен документ договорен од страна на домашните политички лидери. Во 2008 година, осум години по потпишувањето на договорот, само околу 44% од македонското население го сметаше Охридскиот рамковен договор за добро решение за етничките проблеми во Македонија (иако, кога станува збор за Албанците овој процент изнесуваше 70%).¹⁴

Охридскиот рамковен договор беше воспоставен на принципот на *праведна застапеност* во јавната администрација, што подразбира етнички чувствително вработување во јавните институции, со цел да се исполни договорениот процент на вработени со припадност на помалите етнички заедници во јавната администрација. Ова требаше да доведе до поголема застапеност на претставници од помалите етнички заедници. Во безбедносниот сектор имаше потреба од позначајни реформи, па меѓународните институции ѝ помогнаа на македонската Влада при спроведувањето на реформите во полицијата и Армијата, која вложи напори заедно со ЕУ, НАТО и ОБСЕ да се спроведат реформите во полицијата и Армијата на Македонија. Реструктурирањето на Армијата се изврши според стандардите на НАТО како дел од заложбите за интеграција. Таа подразбираше рационализација на опремата според ефикасните стандарди на НАТО, а исто така доведе и до професионализација на АРМ во 2004 година. Во периодот помеѓу 2002 и 2007 година најактивно се спроведуваа реформите во областа на одбраната, според Националната стратегија за членство во НАТО, и беа усвоени бројни правни и стратешки документи во безбедносниот

¹³ За ефектот од условеноста поставена од ЕУ проследете: G. Pridham, "Change and Continuity in EU Political Conditionality: Aims, Approach and Priorities" во *Democratization*. Том 14. бр.3. (јуни, 2007 година), стр.446-471.

¹⁴ „Галуп Балкан монитор: Увид и перцепции - гласовите на балканските земји“, 2008 година. <http://www.balkan-monitor.eu/index.php/dashboard/70-of-macedonian-albansians-supported-ohrid-agreement/>

сектор, вклучувајќи го Концептот за национална безбедност, Одбранбената доктрина и измените во Законот за одбрана од 1991 година, и друга легислатива. Спроведувањето на реформите иако не беше беспрекорно, сепак напредуваше добро и до крајот на 2007 година напредокот на Македонија во спроведувањето на реформите од полето на одбраната, како и другите политички критериуми за членство во НАТО, беа позитивно оценети и беше проценето дека Македонија е подготвена за членство во НАТО. Реформите во полицијата се покажаа како потешки отколку оние на Армијата и покрај придонесот на ЕУ со нејзината полициска мисија (*ЕУПОЛ Проксима*) во Македонија. *ЕУПОЛ Проксима* имаше за задача да ја оцени потребата од реформи и да ѝ помогне на македонската Влада со својата експертиза при спроведувањето на реформите во полицијата, но голем дел од предложените реформи беа политички чувствителни и заглавија во легислативата или процесот на нивното спроведување. Законот за полиција од 2006 година беше политички спорен и едвај беше изгласан од Собранието. Децентрализацијата на полицијата и префрлањето на полициските власти на локално ниво беше контроверзно во постконфликтната состојба, бидејќи довербата во полицијата во тој момент се обновуваше.

Реформите во јавниот и безбедносниот сектор беа комбинирани со воведувањето на децентрализација и постепено зголемување на компетентноста на локалните власти во многу области, од образование и урбанизам до фискална политика, но што е поважно за оваа анализа, локалната власт исто така доби овластувања во полето на полицијата и јавната безбедност. Ова ги одбележа заложбите за зближувањето на полицијата и локалните заедници, кои добија право на глас по прашањата кој е одговорен и што треба да стори полицијата за нивните проблеми.

Помалку внимание беше посветено на реформите во другите делови од безбедносниот сектор (разузнавачките служби, приватните компании за обезбедување итн.), бидејќи не котираа високо на листата на приоритети на ЕУ и НАТО, па беше очекувано да бидат запоставени и одложени. Македонската политика во овој период беше главно ориентирана кон интеграција во меѓународните институции, главно НАТО и ЕУ. Македонија се приклучи на Акциониот план за членство во НАТО (АПЧ) во 1999 година, и стана членка на Партнерството за мир во 1995 година. Како и да е, реалните изгледи за членство во НАТО се појавија по 2002 година со потпишувањето на Јадранската повелба

во 2003 година, кога беше основана Јадранската тројка – Албанија, Хрватска и Македонија, и заложбите за исполнување на условите за членство станаа поинтензивни.

2.1.2. Заложбите за реформи и интеграција

Истовремено, заложбите за интеграција во ЕУ се засилија, посебно откако ЕК го започна процесот за стабилизација и асоцијација за Западен Балкан. Македонија го потпиша Договорот за стабилизација и асоцијација со цел да се приближи кон интеграцијата во ЕУ во 2001 година, аплицираше за членство во ЕУ во 2004 година и се здоби со кандидатски статус при крајот на 2005 година. Потоа, процесот за пристапување се одложи бидејќи трите последователни извештаи за напредок на ЕК не успеаја да донесат препорака за почеток на преговорите за пристапување.¹⁵ Одложувањата кои се должат на делумните заложби на Владата за исполнувањето на барањата на Договорот за стабилизација и асоцијација (ДСА) и зададените осум одредници, исто така и го забавуваат темпото на реформите и ги намалуваат придобивките од условеноста. Од изборите во 2006 година и стапувањето на ВМРО-ДПМНЕ на власт, реформите поврзани со ЕУ забавија и не беше забележан напредок во однос на пристапувањето кон ЕУ.

Како дополнение на заложбите за влез во ЕУ и НАТО, македонската политика во периодот по потпишувањето на Охридскиот рамковен договор беше исто така обележана од последиците кои произлегоа од конфликтот во 2001 година и предизвиците кои ги постави тогашното постконфликтно општество. Од поголемите проблеми и закани на постконфликтната политика беше справувањето со вон-институционалните вооружени групи надвор од двете страни.¹⁶ Една од првите мерки за помирување и реинтеграција беше преземена од страна на тогашниот претседател Борис Трајковски кој им додели амнестија на сите оние кои учествуваа во конфликтот, но не извршиле злосторства кон човештвото (во спротивно ќе требаше да се соочат со македонските или меѓународните судови). Но, амнестијата не се покажа како одржливо решение за проблемот со интеграцијата на поранешните

¹⁵ Европска комисија. Проширување. Поранешна Југословенска Република Македонија. Клучни документи. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/key_documents_en.htm

¹⁶ Стево Пендаровски, „Прилози кон системот за национална безбедност“ во Процес, 2002 година: Безбедноста на Република Македонија. С. Пендаровски, К. Нејков и И. Јусуфи (Скопје: Листа, 2002 година). Стр. 11-63.

борци и големи количини на мало (и големо) оружје слободно кружеа помеѓу ветераните и криминалците. Тие претставуваа закана за безбедноста на македонските граѓани и потенцијално покачување на стапката на криминалот. Ветераните од паравоените единици од конфликтот ѝ се придружија на полицијата по кратките обуки. Ова не го зголеми квалитетот на услугите на полицијата, ниту довербата на населението во полицијата, која остана на непроменето ниво и покрај тековните реформи за време на овие години.¹⁷ Периодот непосредно по конфликтот донесе заложби за собирање на незаконското оружје кое беше користено за време на конфликтот, кои беа помогнати од мисиите на НАТО *Неопходна жетва* и *Килибарна лисица*, но ниту една од нив не се покажа како сосема успешна бидејќи количината на собраното оружје беше помала од претходно проценетата бројка. НАТО се задржа во Македонија сè до 2003 година кога мандатот на мисијата *Сојузничка хармонија* беше преземен од ЕУ. Мисијата на ЕУ беше граѓанска и немаше за цел да собира оружје бидејќи тоа прашање беше решено од страна на мисиите на НАТО.

Покрај директните безбедносни закани кои произлегоа од огромните количества на оружје и луѓе подготвени да го употребат, постконфликтниот период исто така донесе и поблаги закани за безбедноста – повеќето се однесуваа на зголемувањето на социјалната оддалеченост помеѓу етничките групи во Македонија. Природата на Охридскиот рамковен договор беше таква што тој додели права на колективна основа¹⁸ на групи наместо на поединци, што ја помести македонската демократија уште подалеку од либералните принципи кон колективната консоцијална демократија¹⁹. Предноста што не

¹⁷ Довербата во полицијата во 2003 година изнесуваше 63% според Извештајот за навремено предупредување на УНДП, бр. 1, 2003 година <http://unpan1.un.org/intra-doc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN016469.pdf> и со помали поддеми и падови процентот се задржа ист до 2008 година кога вкупно 58% од населението имаше доверба во полицијата, според Галуп Балкан монитор, 2008 година.

¹⁸ На пример, правото за употреба на други јазици како официјални, покрај македонскиот, им беше доделено на етничките заедници кои сочинуваа повеќе од 20% од населението во дадена општина. Проследете го Охридскиот рамковен договор: <http://www.siofa.gov.mk/images/dokumente/Ramkoven%20dogovor.pdf>

¹⁹ Охридскиот рамковен договор воведе институционални механизми за поделба на овластувања, како пропорционална застапеност, праведна застапеност, принцип на двојно мнозинство при гласањето за важни прашања во Собранието и децентрализација, што наликува на карактеристиките на консоцијалната демократија опишана од Arend Lijphart, *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. (New Haven, CT: Yale University Press, 1977 година), и неговите подоцнежни дела на оваа тема.

можеше да се порекне беше зголемениот пристап кон политичка моќ и учество на членовите на помалите етнички заедници; во секој случај, македонската политика сè повеќе се етнизираше, и бројот на прашања на политичката агенда се решаваше во етнички рамки и принципот на двојно мнозинство (Бадентеровиот принцип) беше често употребуван.²⁰ Ова претставуваше закана за претворање на македонската политика во мртва трка помеѓу двете најголеми етнички групи, и покрај правилото дека сите македонски влади се составени од коалиција помеѓу македонска и албанска политичка партија. Етнизацијата на политиката можеше да доведе до националистичко уназадување бидејќи политичките фактори се натпреваруваа за поддршката на изборното тело и со тоа се ризикуваше потенцијално загрозување на демократските реформи и интегративната политика. Друг нуспроизвод на етничкиот конфликт беше појавата на ветерани како нов фактор во безбедносниот сектор и политиката воопшто. Поранешните членови на Ослободителната народна армија (ОНА) и македонските паравоени единици ѝ се придружија на полицијата и создадоа сојузи и асоцијации, чии интереси и барања беа вклучени во комплексната пресметка на македонската домашна политика.

Да резимираме, општата социо-политичка состојба во Македонија во периодот помеѓу 2001 и 2008 година покажа карактеристики на постконфликтна и интегративна состојба. Со други зборови, мерките за закрепнување од конфликтот и враќање на мирољубивата политика беа комбинирани со заложбите за придружување на Македонија кон меѓународните институции ЕУ и НАТО, комбинација која се одликуваше со зголемени активности за реформи во јавниот и безбедносниот сектор.

2.2. Анализа на институциите/секторите

Конфликтот во 2001 година, иако беше краток ги откри сите недостатоци и слаби страни на македонскиот безбедносен сектор. Како прво, се покажа дека Македонија не поседува функционален механизам за справување со кризи, бидејќи не беше јасно чија надлежност е одговарањето на заканите. Центарот за справување со кризи беше основан во 2006 година, а пред тоа никој не беше задолжен за собирање информации, навремено предупредување и справување со

²⁰ Бадентеровиот принцип се основа на двојно мнозинство – апсолутното мнозинство плус мнозинството од членовите на Собранието од малцинските етнички групи, за усвојување на легислатива за областите кои се чувствителни за етничките односи, како образованието, културата, локалната власт, личните документи, употребата на јазикот итн.

кризи. Недостигот од интеграција на различните безбедносни фактори беше очигледен, бидејќи соработката помеѓу полицијата и Армијата, како и разузнавачките служби и Армијата, беше остварувана само на највисоко извршно ниво, за време на состаноците на Државниот совет за безбедност, додека на оперативно и логистичко ниво соработката беше мала. Вооружените единици (Армијата, полицијата, резервистите, освен специјалните единици) имаа недостиг од соодветно оружје, опрема и вештини за учество во борба и герилско војување. Иако Владата организираше итна набавка на оружје и опрема за потребите на безбедносните сили, Армијата и полицијата, се појави недостиг од стратешко знаење и искуство, бидејќи повеќето жртви од безбедносните сили беа убиени во заседа (8 полицајци во Вејце, во мај 2001 година, и 10 војници кај Карпалак, во август 2001 година) како резултат на недоволното надгледување и поддршка. За крај, повеќето полицајци и војници од етничко албанско потекло ги напуштија воените сили за да им се придружат на нивните истомисленици во бунтовничките трупи, со тоа покажувајќи поголема лојалност кон етничката група отколку кон самата држава. Ова беше показател за подлабок општествен проблем на двојна лојалност помеѓу членовите на безбедносните сили, но со ова не беа засегнати македонските безбедносни сили бидејќи пред 2001 година во нивните редови имаше многу малку етнички Албанци.

Наведената долга листа на недостатоци кај македонскиот безбедносен сектор укажува на некои насоки во кои се одвиваа реформите во безбедносниот сектор по конфликтот и како истиот беше реконструиран. Конфликтот, исто така, доведе и до појава на нови безбедносни актери, од кои најголем беа паравоените единици од двете засегнати страни, ОНА и *Лавовите*, како и ветерани од конфликтот кои подоцна станаа дел од политичката сцена или вршеа притисок врз политичките лидери.

Од поважните задачи по конфликтот беа разоружувањето и демобилизацијата на трупите, како и реформи во полицијата и војската во согласност со одредбите на Охридскиот рамковен договор (ОРД). Првата беше спроведена со помош на НАТО, како кредибилна институција меѓу етничките Албанци, со цел да се убедат што повеќе припадници на ОНА да го предадат нивното оружје. И покрај овие заложби мисијата на НАТО *Неопходна жетва* собра помалку оружје од тоа што беше потребно²¹, а остатокот остана во незаконска сопственост

²¹ Силите на Неопходна жетва собраа 3.381 парче оружје, кое од страна на НАТО беше оценето за речиси две третини од вкупниот арсенал на ОНА. Проследете ја изјавата на Лорд Робертсон во прес центарот на НАТО во Скопје, дадена на 25. септември 2001 година. Достапно на: <http://www.nato.int/fyrom/tfh/2001/t010925a.htm>

на поранешните борци и стигна до криминалните кругови. Ситуацијата беше слична и кај македонските паравоени единици кои полицијата не успеа сосема да ги разоружи. Оружјето кое беше собрано по конфликтот беше уништено. Демобилизацијата беше олеснета од страна на претседателот Трајковски кој им додели амнестија на сите оние кои учествуваа во конфликтот, но не извршиле кривични дела или злосторства кон човештвото, истите во спротивно ќе беа изнесени пред суд.

Како решение за повторна интеграција на поранешните припадници на ОНА и *Лавовите*, истите беа обучени за да ѝ се придружат на полицијата. Согласно одредбите од ОРД, јавните институции требаше да добијат повеќе претставници од „немнозинските заедници“, па поголем број на Албанци требаше да бидат регрутирани во полицијата. Првата единица од албански полицајци ѝ се придружи на полицијата при крајот на 2001 година, по кратката обука обезбедена од Меѓународната програма за помош и обука при криминалистички истраги (ИЦИТАП), со цел да се основаат мултиетнички полициски единици за патролирање во подрачјата кои беа контролирани од ОНА за време на конфликтот.²² Подоцна, други меѓународни организации се вклучија да му помогнат на Министерството за внатрешни работи при обучувањето на новите полициски единици и спроведувањето на реформите во полицијата, имено ОБСЕ и ЕУ, кои ја поставија *Проксима*, првата полициска мисија во Македонија, во 2003 година. Овие реформи имаа за цел да извршат опсежно преуредување на начинот на делување на македонската полиција, вклучувајќи зацврстување на регионалната соработка, зголемување на довербата кај јавноста, ефикасна борба со криминалот и корупцијата итн. Главно, за време на годините по конфликтот во 2001 година значително внимание, домашно и надворешно, им се посвети на реформите во полицијата, што доведе до зголемување на човечкиот и техничкиот капацитет на полицијата. Во 2003 година, беше основана Полициската академија како замена за Факултетот за безбедност, кој беше затворен во 1999 година, и истата беше наменета за обучување на новите полицајци. Во 2004 година, граничната полиција ја замени АРМ во патролирањето на границите и граничните појаси, и од 2005 година наваму, како што се зацврстуваа односите со ЕУ, беа забележани понатамошни заложби за интегрирано раководење со

²² Thorsten Stodiek и Wolfgang Zellner, “The Creation of Multi-Ethnic Police Services in the Western Balkans: A Record of Mixed Success,” Deutsche Stiftung Friedensforschung, 2007 година.

границите, домашната безбедност и слободата, како дел од процесот за олеснување на визниот режим и визната либерализација во ЕУ. Полицијата беше засегната и при реформите во другите области во постконфликтна Македонија, како децентрализацијата и реформите во јавната администрација, па Законот за полицијата во 2006 година воведо нови принципи за работата на полицијата, како и нови начини за раководење со човечките ресурси кои вклучуваа потранспарентно регрутирање и оценување, а на локалните власти им беа доделени позначајни овластувања во однос на локалната полиција и безбедност, вклучувајќи и право на глас при изборот на локалните полициски началници.

Реформите резултираа со поцврсти односи помеѓу полицијата и другите безбедносни фактори и општеството. Полицијата стана отворена за соработка со меѓународните организации и нивните експертски тимови кои беа одговорни за оценувањето на работата и спроведување обуки. Откако реформите во полицијата станаа висок приоритет на политичката агенда, тие го привлекоа вниманието на граѓанското општество и академската заедница кои ѝ пристапуваа на полицијата почесто во потрага по информации, експертиза и помош. Со создавањето на граничната полиција голем број припадници на АРМ им се придружија на редовите на полицијата и односите помеѓу двата клучни столба на македонскиот безбедносен сектор беше предвидено да се зацврстат со основањето на Центарот за справување со кризи во 2006 година, како тело кое подобро ќе се справи со потребите на државните органи во време на криза и ќе придонесе кон поинтегриран безбедносен сектор. Беа направени заложби за зголемување на довербата на јавноста во полицијата, посебно на етничките малцинства и поширокото население, преку основањето на мултиетнички полициски единици. Показателите од периодот помеѓу 2001 и 2007 година не покажаа значително зголемување на довербата на јавноста во полицијата, а според Извештајот за навремено предупредување се бележи и пад на довербата на јавноста за време на овие години.²³

Разузнавачките служби беа најмалку засегнати од тековните реформи во полицијата. Дел од мисијата *Проксима* на ЕУ ја оценуваше работата на овие институции и спроведуваше обуки за подобрување на оперативноста и стратегијата на нивната работа, но Владата и Министерството не ги следеа препораките со потребната легислатива.

²³ Извештај за навремено предупредување на УНДП. 2004-2007 година. УНДП. Достапно на: www.ewr.org.mk

Не беше усвоена нова легислатива за работата и статусот на разузнавачките служби, ниту реформи за следење на демократски принципи за работење. Законот за внатрешни работи не беше надополнет со нови одредби за разузнавачките служби, ниту пак беше изгласан нов закон за регулирање на нивното делување, па разузнавачките служби работат согласно одредбите на законот од 1995 година.

За време на овој период се регулираше работата на приватните агенции за обезбедување. Со Законот за обезбедување на лица и имот од 1999 година беше поставена рамката за нивното делување и истата беше надополнета со подоцнежните измени во 2007 година, кога со цел да се регулираат лиценцирањето, надлежностите и обучувањето на овие агенции беа основани регулаторни тела (Комора за обезбедување лица и имот). Покрај општите одредби за забрана на работењето на полицајците и поранешните полицајци во приватните агенции за обезбедување, овие агенции воспоставија поблиски односи со полицијата која го олеснуваше протокот на информации од полицијата кон приватните агенции. Како дополнение, приватните агенции за обезбедување беа поврзани и со политичките партии, благодарение на чија припадност тие го зацврснаа нивниот дел на пазарот за безбедносни услуги. Во моментот постојат околу 30 регистрирани приватни агенции за обезбедување во Македонија.²⁴ Нивниот пораст е показател за зацврстувањето на врската помеѓу безбедносниот сектор и приватниот безбедносен сектор, воопшто, од кој приватните агенции за обезбедување се само еден дел. Јавноста често е во недоумица околу правата и обврските кои ги имаат овие агенции согласно горенаведениот закон.

Периодот по 2001 година исто така бележи и засилени реформи во Армијата. Благодарение на интеграцијата во НАТО како државен приоритет, многу внимание и ресурси беа посветени на подобрувањето на капацитетот на Армијата и прилагодувањето на овој сектор на меѓународните стандарди во оваа област, главно на стандардите на НАТО. Владата направи Стратегиски одбранбен преглед во мај 2003 година, што доведе до усвојувањето на нова државна стратегија за безбедност (Национална концепција за безбедност и одбрана), како и Политичка рамка истата година. Оваа правна рамка имаше за цел да ја реформира територијалната одбрана на војската во однос на

²⁴ Каталог на агенции за обезбедување. Комора за обезбедување лица и имот на РМ. Достапно на: <http://www.obezbeduvanje.org.mk/KomoraContent.aspx?id=232>

употребливост и одржливост. Со вклучувањето во Акциониот план за членство по самитот на НАТО во Вашингтон во 1999 година, на Македонија ѝ беше дозволено да се служи со програмите за помош за членство во НАТО и Владата започна да ги изготвува Годишните програми за членство во НАТО од 1999-2000 година наваму, со цел да ги спроведе реформите во секторот на војската. Во текот на следните години бројот на припадниците на војската се намали, од 40.000 во 1999 година на 3.494 во 2007 година, и до 2006-7 година војската беше професионализирана со забраната за концептот на регрутација, додека пак несоодветните оружје и опрема беа заменети со соодветната технологија на НАТО.²⁵ Беа спроведувани програми за повторна обука на офицерите кои беа прогласени за технолошки вишок од 2005 година наваму, со поддршка од странски донатори, со цел да се овозможи побрза реинтеграција на поранешниот персонал на војската во граѓанскиот живот. Сликата за Армијата беше подобрена кога македонските трупи и единици беа испратени да учествуваат во меѓународните мисии во Авганистан и Ирак, а подоцна и во мисијата *Алтеа* во Босна, со што беа надградени нивните меѓуоперативност и искуство, беа зацврстени односите со меѓународните партнери и се промовираше сликата дека нашата Армија е професионална и ефикасна.

Јавноста секогаш имала повеќе доверба во Армијата отколку во полицијата, па во 2008 година околу 70% од населението имаше огромна доверба во Армијата²⁶, што претставува највисок процент во регионот по Косово. Несомнено, Армијата е во предност поради тоа што ретко остварува контакти со обичното население и е фокусирана на меѓународните мисии, па оттаму оваа перцепција се основа помалку на личен контакт отколку тоа што е презентирano во медиумите. Во секој случај, останува фактот дека Армијата е една од институциите во Македонија на кои народот им верува најмногу.

Владите основани по 2001 година посветија значајно внимание на упатствата на ОРД, вклучувајќи го и безбедносниот сектор. Поголемиот дел од стратешките и законодавните документи потребни за спроведувањето на реформите, како и напредокот за членство во ЕУ и НАТО беа усвоени без поголеми проблеми од страна на владејачката коалиција во Собранието. Како дополнение на веќе постоечките

²⁵ Петар Скрбина, „Долгиот пат кон НАТО“ во Форум Аналитика. Том 1, (ноември-декември 2006 година), стр.116-138.

²⁶ Галуп Балкан монитор, 2008 година.

закони и стратешки документи, како Белата книга на одбраната и Стратегијата за одбрана, во периодот по 2001 година Владата ја усвои и Националната концепција за безбедност и одбрана, додека пак Стратегија за одбрана недостасуваше. Единствен исклучок беше Законот за полицијата кој беше политички чувствителен во состојбата на процесот на децентрализација, но, благодарение на притисокот кој го наметна ЕУ, истиот беше усвоен во 2006 година и беа спроведени дел од неопходните реформи во полицијата.

Да резимираме, главните одлики на периодот помеѓу 2001 и 2008 година се постконфликтни и интегративни. По етничкиот конфликт во 2001 година, Македонија доби за задача да спроведе бројни реформи, кои беа дел од Охридскиот рамковен договор, во политичкиот систем, јавниот и безбедносниот сектор, но и оние кое беа поставени како услов за интеграција во ЕУ и НАТО. Со надворешна поддршка од НАТО и ЕУ беа спроведени понатамошни реформи во Армијата и полицијата, и се направија првите чекори за регулирање на работата на приватните агенции за обезбедување. На разузнавачките служби им беше посветено најмалку внимание во однос на реформи.

ПЕРИОД 3: ОД 2008 ГОДИНА – ДЕНЕС: НАЦИОНАЛИЗМОТ ПО ВЕТОТО

Патот од Охрид до Букурешт е долг, а тежината која ја носи станува сè поголема по соочувањето со затворените порти на Букурешт. Во април 2008 година, Букурешт беше домаќин на самитот на НАТО на кој се очекуваше државите од Јадранската тројка (Албанија, Хрватска и Македонија) да добијат покани за членство во Алијансата. Како и да е, како резултат на нерешениот спор за името со Грција, која е полноправна членка на НАТО, Македонија не доби покана за членство во НАТО. Беше одлучено членството да се одложи сè до решавањето на спорот за името. Добиеното вето за време на Букурешкиот самит беше историски настан за македонската политика, настан кој резултираше со бројни последици.

Како прво, вето ја спречи Македонија да стане членка на НАТО и го заочи развојот на безбедносниот сектор по евроатлантските трендови во оваа област. По исполнувањето на барањата за членство во НАТО пред Букурешкиот самит Македонија не беше повеќе предмет на условеност, па оттаму произлегува и заслабнувањето на иницијативата за продолжување со реформите во безбедносниот сектор. Како второ, вето претставуваше закана за прекин на целиот тек на реформите, засновани на претпоставката дека иако реформите ќе бидат тешки за спроведување населението ќе треба да ги издржи за во иднина да биде наградено со подобар животен стандард и членство на државата во меѓународните организации. Вето во Букурешт го докажа токму спротивното. Владите не можеа повеќе да се потпираат на истиот аргумент при инсистирањето на спроведување на неопходната агенда за реформи. Дел од политичката елита веднаш ја присвои оваа реторика и можеа да се слушнат тврдењата на владините претставници и коментатори дека, без оглед на постигнатиот напредок, Македонија нема да се приклучи на ЕУ бидејќи ќе биде повторно блокирана од Грција. Од една страна ова може да се смета за точно, но од друга страна, промовирањето на вакви поразителни аргументи служи само како изговор за застој во реформите и ширење на незадоволство меѓу населението. Трето, барањата на Грција за промена на уставното име и вето во Букурешт, за жал, не дадоа каков било придонес кон решавањето на спорот околу името, туку токму спротивното. Денес, 95,8% од етнички македонското население го дели ставот дека би се

откажале од членството во НАТО и ЕУ доколку тоа би подразбирало промена на името на државата.²⁷ Ваквите ставови можат да доведат до намалување на поддршката за интеграција во ЕУ и НАТО и промена на надворешната политика на Македонија, односно оддалечување на истата од евроатлантската интеграција.

Веројатно, најзаканувачката последица од ветото во Букурешт е националистичкото уназадување на домашната политика. Во држава во која се случил етнички конфликт во неодамнешната историја промовирањето на национализам може да биде многу опасно, бидејќи малцинствата може да се почувствуваат исклучени и загрозени од засилениот национализам кај поголемиот дел од населението. Како дополние, националистичката реторика меѓу елитите во една група може да предизвика национализам кај останатите групи, и со тоа да се зголеми ширењето на национализам и омраза. Неодамнешното навраќање кон античката историја и квазинаучните повторни откритија за античките корените на македонскиот народ е само еден чекор во оваа насока. Националистичката реторика е попривлечна за народот од разговорите за реформите, па многу од потребните реформи во јавниот сектор беа ставени во позадина, бидејќи Владата е фокусирана на патриотските прашања. Патриотската реторика и прашањата поврзани со „спорот за името“ со Грција често во позадина наметнуваат прашања кои ги засегаат реформите во безбедносниот сектор. Неодамнешниот Предлог-закон за внатрешни работи, во прилог зголемувањето на надлежностите на разузнавачките служби, кој беше проследен со зголемување на средствата од буџетот наменет за разузнавачките служби во почетокот на годината, предизвика многу малку внимание од јавноста и дебатирање за применливоста на истиот.

3.1. Анализа на институциите/секторите

Во краткиот период по 2008 година беа забележани неколку видни промени во организираноста на безбедносниот сектор во Македонија, кои имаа потенцијал да постават нови трендови во безбедносниот сектор. Еден од поголемите настани кој го привлече вниманието на јавноста беше зголемувањето на буџетот на разузнавачките служби, посебно УБК, кога станува збор за буџетот за 2009 година, што беше сметано за контроверзна одлука од економска гледна точка бидејќи буџетот беше договоран среде светската економска криза, чии

²⁷ Галуп Балкан монитор, 2008 година.

катастрофални последици беа почувствувани и во Македонија. И покрај кризата, за буџетот на УБК беа издвоени 25 милиони евра од буџетот на Министерството за внатрешни работи, за кои е тешко да се каже како беа потрошени, бидејќи јавноста, па дури и Собранието имаат ограничен увид во трошењето на УБК. Анализата за ефикасноста на парламентарниот надзор во работата на разузнавачките служби понатаму ќе биде претставена во извештај за парламентарниот надзор во безбедносниот сектор. Ова не претставува изолиран случај бидејќи евиденцијата за изминатите две години покажува дека буџетот на војската бил во два наврати скратен со цел да се зголеми буџетот на Министерството на внатрешни работи.²⁸ Како дополние на намалувањето на буџетот, статусот на Армијата и професионалните војници, исто така, беше спорен. Од крајот на 2008 година до средината на 2009 година професионалните војници излегоа на мирен протест против Предлог-законот за Армијата, со кој нивниот ангажман во Армијата беше ограничен на 9 години заедно со нивните можности и придобивки по завршувањето на истиот. Ваквата нерамнотежа во финансирањето на Армијата и полицијата, посебно разузнавачките служби, е показател за моќта која ја има полицијата во државата која не се раководи по демократски принципи на владеење.

Друг загрижувачки тренд се ограничените демократска контрола и надзор над разузнавачките служби. Во текот на изминатите речиси петнаесет години, работата на УБК беше регулирана со Законот за внатрешни работи, донесен во 1995 година, кој содржи неколку пошироки членови во кои се изнесени општи упатства за природата на работата на УБК и парламентарниот надзор во истата. Законот им постави значајни маргини за дискреција на директорот на УБК и Владата да одлучат за делувањето и структурата на ова тело. Како дополние, парламентарната контрола, иако никогаш не била силна, стана уште послаба бидејќи во изминатите две години функционалноста на Парламентарната комисија за контрола на работата на разузнавачките служби беше под ниво поради тоа што разузнавачкото водство не посвети доволно внимание на повикот за преземање одговорност пред јавноста и директорот на УБК никогаш не се појави во Собранието. Покренати се и некои прашања за членовите на Парламентарната комисија која е одговорна за надзорот во работата на разузнавачките

²⁸ Натали Сотировска и Игор Илиевски „Како работат македонските безбедносни служби“. Центар за граѓански комуникации. Достапно на: http://www.ccc.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=57%3A2009-05-04-12-29-09&catid=19%3A2009-05-04-12-29-09&Itemid=21&lang=mk

служби, бидејќи потпретседателот на комисијата, Реџеп Даути, и членот, Хисен Џемаили, се под истрага за воени злосторства за време на конфликтот во 2001 година, при што Џемаили ги одбегнува полицијата и судовите изминативе неколку години.

Главно, политичката и безбедносната состојба во Македонија за време на изминатите неколку години покрена прашања за неповратната природа на демократската консолидација и реформите во безбедносниот сектор. Застојот во заложбите за интеграција во НАТО и ЕУ создаде простор за националистичка политика и намалувањето на меѓународниот притисок доведе до запоставување на реформите и демократските принципи на работа, носејќи потенцијал сосема да го загрози процесот на спроведување на реформи во безбедносниот сектор на Македонија.

Заклучоци

Овој извештај ја испитуваше општата политичка состојба на посткомунистичка Македонија, со посебен акцент на состојбата на безбедносниот сектор. Главно, тој се однесува на политичките трендови и развојот на Македонија од 1991 година наваму, со акцент на аспектите од политичката состојба кои се релевантни за реформите во безбедносниот сектор. Анализата беше поделена на три периоди: првиот од 1991 до 2001 година, вториот од 2001 до 2008 година и третиот од 2008 година до денес. Секој од овие периоди е различен во однос на доминантните прашања и предизвици низ годините, како и доминантната природа на политичката состојба.

Првата деценија од независноста ја одбележаа основањето на независната македонска држава, како и реформите и создавањето на клучните безбедносни институции, како Армијата и полицијата, вклучувајќи ги разузнавачките служби. Несигурната регионална средина во комбинација со слабите домашни институции и нарушените меѓуетнички односи создаваат нестабилна безбедносна средина од која произлегуваат поставторитативната и претконфликтната природа на политичката состојба.

Вториот период е постконфликтен и за време на истиот се посвети огромно внимание на предизвиците кои произлегоа од постконфликтната политичка и безбедносна средина. Оваа средина повлече многу барања и беше надополнета со зголемените заложби за интеграција во меѓународни институции, главно НАТО и ЕУ, со што двојно се зголемија заложбите на домашните политички и безбедносни фактори за спроведување на потребните реформи. Овој период сведочи за успешната комбинација од постконфликтна и интегративна политичка состојба. Тој ја прикажува комплементарната природа на реформите потребни за надминување на остатоците од конфликтот и оние за добивање членство во меѓународните организации.

Последниот период, по 2008 година, посочува на порастот на национализмот и промената кон позатворена политика во Македонија по грчкото вето за време на самитот на НАТО во 2008 година. Ветото предизвика забавување на реформите во безбедносниот сектор, како и во многу други области, а исто така и го забави темпото спроведување на реформите потребни за интеграцијата во ЕУ. Овој период, чија доминантна состојба може да се нарече националистичка, сведочи дека нагорната линија по која се движи посткомунистичката транзиција не

може да се земе здраво за готово. Случајот на Македонија е показател дека членството во НАТО и ЕУ не е секогаш следниот чекор по посткомунистичката транзиција и постконфликтната реконструкција за одбележување на крајот на транзицијата. Ова е единствена одлика на македонската политика во однос на другите држави од Западен Балкан, која го сместува целото прашање за реформите во политичкиот и безбедносниот сектор во поотворена рамка за развој на демократизацијата.

Да резимираме, по прогласувањето на независноста Македонија помина низ три периоди на политичка и безбедносна трансформација. Првиот, помеѓу 1991 и 2001 година, може да се карактеризира како претежно поставторитативен. Тој се одликуваше со ограничени реформи во безбедносниот сектор, бидејќи прашањата кои се однесуваа на независноста и меѓународното признавање на државата беа најважен приоритет на владините агенди. За време на првиот период, меѓуетничките односи во Македонија беа влошени и тоа доведе до етничкиот конфликт во 2001 година. Вториот период, помеѓу 2001 и 2008 година, го опфаќа времето помеѓу етничкиот конфликт во 2001 година и самитот на НАТО во 2008 година, кога беше очекувано Македонија да добие покана за членство во НАТО. Главните одлики на овој период се постконфликтни и интегративни, како резултат на многубројните важни реформи спроведени во безбедносниот сектор: полицијата, Армијата, разузнавачките служби и Советот за мир и безбедност, со цел повторно да се изгради меѓуетничката доверба, како и да се исполнат условите за членство во НАТО и ЕУ. Последниот период, од 2008 година наваму, го одбележуваат забавените реформи во безбедносниот сектор и засилената националистичка реторика, како резултат на проблемите со кои се соочуваме за добивање членство во НАТО и преговорите за влез во ЕУ поради спорот за името со Грција.

Анализа на клучните политички актери

Вид на актер	Интереси	Стратегии	Способности	Односи
ВМРО-ДПМНЕ, политичка партија				
Политичка партија: демократска, го поддржува уставот.	Политичка ориентација: конзервативна, националистичка. Мотиви: пристап до моќ, рушење на остатоците од претходниот режим.	Демократски и институционални политички средства. Нагласена употреба на медиуми за кампањи од 2006 година наваму. Главна ги почитува човековите права и демократијата, со малкубројни недемократски примери на владеење од моментот на стапување на власт во 2006 година.	Од 1990-2002 година пронационалистички и антикомунистички дел од населението. Од 2006 година наваму, поширока маса на губитници од транзицијата и невработена младина. Разни поддржувачи, кохезивна владејачка група под авторитативно водство на Никола Груевски. Од 2006 година наваму, коалициски лидер во Собранието, најголема моќ за влијаење на темпото на спроведување реформи.	Главни сојузници: До 2006 година, нејзини главни сојузници се групи на антикомунистички интелектуалци и медиуми, а од 2006 година и невладини организации, бизниси итн. Главни опоненти: СДСМ и нејзините поддржувачи.

СДСМ, политичка партија				
Политичка партија: демократска, го поддржува уставот.	Политичка ориентација: социјалдемократска, следбеничка на старата комунистичка партија. Мотиви: пристап до моќ.	Демократски и интернационални политички средства. Главна ги почитува човековите права. Во раните деведесетти години некои примери на недемократско владеење (проблематични избори итн.).	Од раните до средината на деведесеттите години ужива силна поддршка од народот и други институции, вклучувајќи го безбедносниот сектор. Поддршката од народот е во опаѓање. Наследена развиена организациона мрежа, но по 2004 година опаѓа кохезивноста на партијата. Моментално опозиција со мал капацитет да ги забави реформите.	Главни сојузници за време на деведесеттите години се следните домашни актери: безбедност, бизнис, новите умите; меѓународниот фактор. Од неодамна: пад на поддршката во безбедносната и бизнис заедницата, како и медиумите. Главни опоненти: ВМРО-ДПМНЕ и антикомунистичките интелектуалци.
ДУИ, политичка партија				
Политичка партија: демократска, понекогаш не го поддржува уставот.	Политичка ориентација: централно-демократска, политички наследник на ОНА. Мотиви: пристап до политичка моќ, зголемување на етничкото албанско население.	Претежно демократски политички средства, повремено се наклонувача на опозицијата надвор од институциите и се заканува со насилство. Ги поддржува човековите права и демократија, на моменти вмешана е во насилство и измами за време на избори.	По 2001 година, поголем дел од етничкото албанско население, вклучувајќи ги интелектуалците и медиумите. Кохезивна организација, помалку кохезивни поддржувачи. Најголема етничка албанска партија по ОРД и со принципот двојно мнозинство има голема моќ да влијае на текот на реформите.	Главни сојузници: ветераните на ОНА, меѓународната заедница. Главни опоненти: ДПА и нејзините поддржувачи.

ДПА, политичка партија				
Политичка партија: демократска, понекогаш не го поддржува уставот.	<u>Политичка ориентација</u>: централно-десничарска, политички наследник на поради-калното крило на ГДП (прва албанска партија по 1990 година). <u>Мотиви</u>: пристап до политичка моќ, зголе-мени колективни права на етничкото албанско население.	Претежно демократски политички средства, повремено се наклонува на опозицијата надвор од институциите. Ги поддржува човековите права и демократија, на-менти вмешана е во на-силства и измами за време на избори.	Од средината на деведесеттите години ужива огромна под-дршка од етничкото албанско население, која опаѓа од 2002 наваму. Кохезивноста на партијата опаѓа, како и поддршката од на-родот. Во 2008 година фракција ја напушти партијата и основа нова партија (НД) која ја намали народната и политичката под-дршка што ја добиваше ДПА. До неодамна таа беше втората по големина етничка албанска партија и имаше моќ да влијае на реформите.	<u>Главни сојузници</u>: дел од албанската бизнис заедница и фракцијата на ветераните на поранешната ОНА. <u>Главни опоненти</u>: ДУИ и нејзините поддржувачи.
МРТВ, државен медиум				
Актер кој го поддржува ре-жимот.	<u>Политичка ориен-тација</u>: за време на деведесеттите години, овој државен медиум ја поддржуваше Владата и нејзината идеологија - социјалдемократска, што прерасна во тради-ција на поддржување на политичките партии на власт. <u>Мотиви</u>: пристап до средства од државниот буџет.	Информирање на јавноста и пренесување на пораката што партиите на власт сака-ат да ја пренесат. Ограничена демократска препорака како резултат на силната врска помеѓу владејачката елита и дис-кутабилната посветеност на независноста на меди-умите.	Во раните деведесетти години МРТВ беше единствениот извор на информации во многу деловањето на бројот на приватните медиуми ја губи поддршката. Голям дел од нејзиниот персонал ја напушти, но оној што ос-тана е главно кохезивен со вла-дејачките политичките партии. Ограничен капацитет да влијае на реформите бидејќи ги следи официјалните владини одлуки.	<u>Главни сојузници</u>: Влада-та, политичките партии на власт. <u>Главни опоненти</u>: нема опоненти, туку конку-ренција која ја сочинува-ат приватните медиуми.

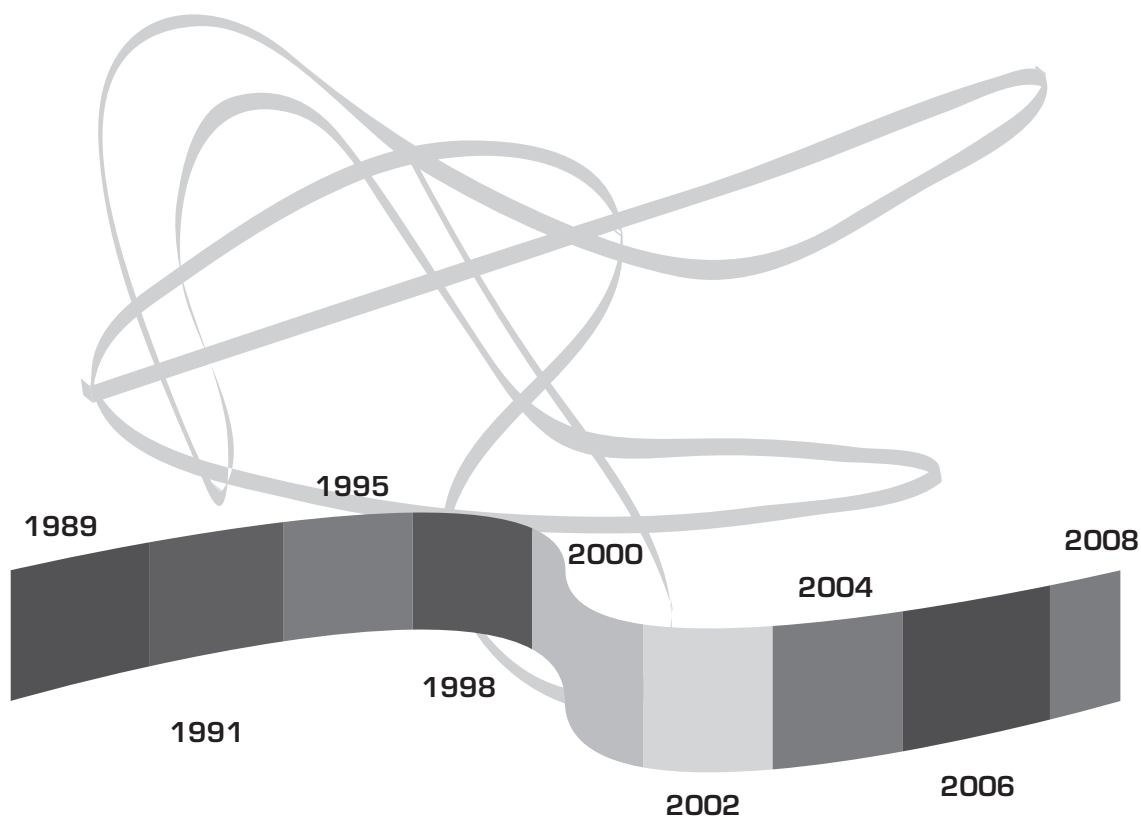
Приватни медиуми				
Главно демо- кратски.	Политичка ориента- ција: различна, некои се провладини, а некои се антивладини, во зависност од сопстве- ништвото. Мотиви: економска придобивка, гласман на медиумскиот пазар, довербата на народот.	Истражувачко новинар- ство, пропаганда, прикажу- вање на агенда, промоција на ставови. Главно, солидно досие на известување за човековите права, посебно во изми- натата деценија, и со мали исклучоци, продемократ- ски став и известување.	Од средните и доцните деведе- сетти години расте поддршката што ја добива од народот. Како група, приватните меди- уми не се кохезивни и често се најдуваат во меѓусебни напади. Новинарите го штитат заеднич- киот интерес со нивното вклучу- вање. Ограничен капацитет да влијае на реформите, преку влијание врз јавната перцепција на поли- тиката и поставената агенда.	Главни сојузници: во зависност од сопстве- ништвото, политичките партии, единствен по- литичар, приватни пре- пријатија. Главни опоненти: кон- курентските медиумски куќи.
Ветерани од конфликтот				
Ограничена посветеност на демократијата.	Политичка ориента- ција: националисти, десничари. Мотиви: заштита на правата и привилеги- ите на нивните членови.	Методи на дејствување: здружување, протести, членување во политички партии. Почитување на човекови права: мошне ограничено, бидејќи ветераните од кон- фликтот се обвинети или под истрага за прекршу- вање на човековите права за време на конфликтот. Демократска препорака: ограничена, на страна од народната поддршка за време на конфликтот.	База на поддршка: меѓу нацио- налистичкиот дел од народот, посебно пријателите и семејс- твата на жртвите од конфликтот. Кохезија на групата: Некохе- зивна. Македонските ветерани се поделија на оние кои се придружиле на редовните без- бедносни сили и оние кои не го сторија тоа. Истото важи и за албанските ветерани, со допол- нување на поделеност поради политичките партии. Делумно влијание на темпото на реформите во безбедносни- от сектор поради поседување оружје и постоечки мрежи по- меѓу членовите.	Главни сојузници: некои политички актери - за македонските ветерани Љубе Бошковски, за албанските ветерани главно ДУИ. Главни опоненти: постои ривалство помеѓу при- падниците на редовните безбедносни сили и ве- тераните од конфликтот.

Бизнис заедницата				
Актери на ре- жимот, но не премногу демо- кратски.	Политичка ориента- ција: во зависност од партијата на власт. Главна, за време на деведесетите години мнозинството од нив ја поддржа СДСМ која ја администрираше приватизацијата. Од неодамна, својата поддршка ја насочува кон владата на ВМРО- ДПМНЕ. Мотиви: пред сè еконо- мска придобивка; по- литичко влијание како средство за поголема економска придобивка.	Метод на политичко дејствување: финансирање на политичките партии и изборните кампањи, со цел за возврат да добие пов- ластен третман. Човекови права и демо- кратска препорака: без поседна посветеност, иако имаше појава на непочиту- вање на правата на работ- ниците.	Не добива голема поддршка од народот, но расплага со огромни финансиски средства и добива силна поддршка од политичарите. Не е кохезивна во политички поглед, но се служи со поли- тиката со цел да ѝ наштети на конкуренцијата. Изненадувачко е нејзиното влијание на реформите во безбедносниот сектор. Еден од министрите за внатрешни ра- боти и директор на УБК доаѓаат токму од бизнис заедницата.	Главни сојузници: по- литичари и политички партии. Главни опоненти: нема поголеми опоненти.
Меѓународни организации				
Продемократски.	Политичка ориента- ција: главно не се по- литички определени, но некои донатори и фондации претпочита- ат да работат со поли- тичките актери од еден дел од политичкиот спектар. Мотиви: стабилизација и безбедност на ре- гионот и Македонија; демократско консоли- дирање.	Методи на политичко дејствување: притисок и условување, помош (техни- чка, со експертиза, финан- сиска), поддршка за одре- ден дел од населението и невладините организации. Човекови права и демо- кратска препорака: мошне посветени на човековите права, некои од нив имаат и судска надлежност за оваа област (МКСЈ), и про- жаат поддршка за промо- ција на демократијата.	База на поддршка: граѓанскиот сектор, интелектуалци и огра- ничена поддршка од народот. Не се премногу кохезивни, но сепак се здружени во целите за демократизација и безбедност. Значително влијание на темпо- то на реформите, благодарение на финансирањето на истите и политичката условеност за членство.	Главни сојузници: граѓанскиот сектор, по- литичките партии (некои повеќе од останатите). Главни опоненти: без значајни опоненти, маргинални групи кои се противат на пристапу- вањето кон НАТО и ЕУ.

ХРОНОЛОГИЈА

ХРОНОЛОГИЈА НА НАСТАНИТЕ ПОВРЗАНИ СО РЕФОРМИТЕ ВО БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Воведна белешка за хронологијата

Овој документ е производ на проектот „Мапирање и мониторинг на реформите во безбедносниот сектор на Западен Балкан“ и ја содржи хронологија на најважните настани поврзани со реформите во безбедносниот систем (РБС) во Македонија од 1991 до 2009 година. Вклучени се настаните кои ја одбележаа состојбата на РБС во Македонија.

1991 година

- Киро Глигоров беше избран за прв претседател на независна Македонија од страна на Собранието. Овој начин на избирање беше спроведен согласно веќе постоечките правила од претходниот режим.
- Македонија го одржа нејзиниот референдум за независност на 8. септември. Граѓаните имаа прилика да се изјаснат дали сакаат Македонија да биде суверена независна држава или да биде дел од нова федерација со другите југословенски републики.²⁹ Врз основа на резултатите од овој референдум, Собранието ја усвои Декларацијата за меѓународно признавање на Република Македонија повикувајќи на меѓународно признавање.³⁰

²⁹ Политичка структура. Република Македонија, Министерство за надворешни работи. <<http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=289>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

³⁰ Историја. Република Македонија, Министерство за надворешни работи. <<http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=289>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

- Првата влада на независна Република Македонија беше водена од Никола Кљусев. Оваа привремена влада, која беше формирана да владее за време на периодот пред создавањето на новото Собрание (формирано по изборите одржани во ноември, 2009 година), ја формираше новата постфедеративна Влада. Како и да е, победничката партија ВМРО-ДПМНЕ не доби доволна поддршка од Собранието за да оформи влада бидејќи одби да влезе во коалиција со други партии.
- Новиот Устав на Република Македонија беше усвоен од Собранието на 17. ноември.³¹ Тој е првиот устав на независна Македонија и е сè уште на сила.

1992 година

- Во јануари 1992 година, Бадентеровата арбитражна комисија го оцени Уставот на Македонија како демократски и процени дека истиот ги исполнува потребните услови за меѓународно признавање.³²
- Претседателот Киро Глигоров и претставниците на Југословенската народна армија (ЈНА) потпишаа договор според кој ЈНА требаше да се повлече од Македонија до 15. април. По повлекувањето на ЈНА беше создадена Армијата на Република Македонија.
- Македонската национална гарда беше создадена од страна на ВМРО-ДПМНЕ (која тогаш беше опозиција), наводно со цел да се заштити Македонија во случај на судири со ЈНА.³³
- Референдум (кој се сметаше за неважечки бидејќи не беше спроведен по законската процедура за спроведување

³¹ Устав на Република Македонија. Службен весник на Република Македонија. <<http://www.slvesnik.com.mk/WBStorage/Files/USTAV-eng.pdf>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

³² Мислење 5. Официјален документ од Бадентеровата комисија. <http://www.google.com/url?sa=t&source=web&ct=res&cd=4&url=http%3A%2F%2Fwww.la.wayne.edu%2Fpolisci%2Fdubrovnik%2Freadings%2Fbadinter.pdf&ei=oqVHSYL4Lp3SQNJriRA&usg=AFQjCNHRLUAYW-4iqI9ShFPAUt-hfs-mNg&sig2=AA38Cot4St4nre1Y_bFvhg>.

³³ Ванковска, Билјана. Реформите во безбедносниот систем во Република Македонија. Во Trapans, Jan и Phillipp H. Fluri (урд.). Defence and Security Sector Governance and Reform in South East Europe: Insights and Perspectives, Volume II - Macedonia, Moldova, Romania. Geneva, Belgrade: DCAF, CCMR, 2003: 28.

референдум) беше одржан од страна на Албанците за отцепување од Македонија, и истиот беше проследен со прогласување на „Република Илирида“.

- Набљудувачката мисија за прелевање на конфликти на ОБСЕ во Скопје, која е најдолготрајната мисија до сега, беше воспоставена во Скопје. За време на нејзиното долгогодишно делување во Македонија таа беше иницијатор, обезбедувач на финансиски средства и експертиза за многу проекти за РБС во Македонија.³⁴
- Првиот уставен закон на Република Македонија, Законот за одбрана, беше изгласан во Собранието во февруари. Овој закон создаде многу нејасноти во однос на правата, обврските и надлежностите на одбранбениот сектор. Оттаму, тој требаше да биде заменет со нов закон во 2001 година.
- ОН (повикани од претседателот на Македонија Киро Глигоров, како и од дипломатските заложби за копретседавачите со Меѓународната конференција за поранешна Југославија, Сајрус Венс и Лорд Овен) ја воспоставија нивната мисија УНПРОФОР во Македонија. УНПРОФОР имаше за задача да го спречи прелевањето на конфликтот во Македонија.³⁵ Таа патролираше по новите граници на Македонија заедно со припадниците на Територијалната одбрана сè додека Армијата на Република Македонија не изгради капацитети за справување со оваа задача.

1993 година

- Резолуцијата 817 беше усвоена од Советот за безбедност на ОН, со препорака за Генералното собрание на ОН дека Македонија е прифатена како членка на ОН под привремената референца (Поранешна Југословенка Република Македонија) на 7. април³⁶

³⁴ Набљудувачка мисија за прелевање на конфликти на ОБСЕ во Скопје. ОБСЕ. <<http://www.osce.org/skopje/>>. Објавено на 15. декември 2008 година.

³⁵ УНПРОФОР. Интернет страницата на ОН. <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unprof_b.htm>. Објавено на 3. декември 2008 година.

³⁶ Резолуција 817. УНХЦР. <<http://www.unhcr.org/refworld/category,LEGAL,,,MKD,3b00f15623,0.html>>.

и дека е донесена одлука за нејзино членство во Генералното собрание на 8. април.³⁷

- Резолуција со која се прикажува подготвеноста на Македонија за приклучување кон НАТО беше усвоена од страна на македонското Собрание во декември, 1993 година.³⁸

1994 година

- Се одржаа вторите парламентарни избори. Централно-левичарскиот Социјалдемократски сојуз (СДСМ) се здоби со уште еден мандат за време на овие избори и Бранко Црвенковски формираше влада со албанскиот коалиционен партнер ПДП, политичка комбинација која ја водеше државата сè до 1998 година.
- Вторите претседателски избори се одржаа истовремено со парламентарните избори. Тогашниот претседател, Киро Глигоров, се здоби со нов мандат и беше на функција сè до 1999 година.

1995 година

- Беше усвоен Законот за внатрешни работи за регулирање на работата на Министерството за внатрешни работи. Законот од 1995 година вклучуваше надзор на Собранието во работата на разузнавачките служби. Парламентарната комисија ја надгледуваше работата на тајните служби (Управа за безбедност и контраразузнавање) и му доставуваше годишен извештај на Собранието. Работата на полицијата беше исто така регулирана со помош на овој закон сè до 2007 година, кога Законот за полиција стапи на сила.
- Беше усвоен Законот за Агенцијата за разузнавање. Агенцијата беше воспоставена како посебно тело под директен надзор

³⁷ Признавање на државата чија апликација е содржана во документот A/47/876-S/25147 за членство во Обединетите нации. Обединети нации. <<http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r225.htm>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

³⁸ Хронологија на Македонија и НАТО. Министерство за надворешни работи. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

на претседателот и Собранието, со што беа одделени разузнавачките и контраразузнавачките служби кои до тогаш беа под надлежност на Службата за државна безбедност. Директорот на Агенцијата за разузнавање го назначува претседателот, а не Владата (Министерството за внатрешни работи) и истиот доставува извештај за работата директно на претседателот. Како и да е, Агенцијата започна со работа во 1997 година со избирањето на нејзиниот шеф.

- За време на свеченоста за отворањето на тогаш незаконскиот Тетовски универзитет (подоцна признаен како Државен универзитет во Тетово) полицијата интервенираше и насилно ја растури присутната маса на луѓе. Во тој период, не постоеше настава на албански јазик во високото образование во Македонија. Инцидентот претставуваше дел од искрите и движечките сили за немирите во западните делови на Македонија.
- На 13. септември, со Грција беше потпишан привремен договор за спорот со името, со кој на Македонија беше доделено правото за членување во меѓународни организации (вклучувајќи ги и ОН) со привременото име Поранешна Југословенска Република Македонија (ПЈРМ), и двете страни, македонската и грчката, беа повикани да изнајдат заедничко решение за спорот со името.
- Мисијата УНПРОФОР беше заменета со мисијата УНПРЕДЕП. Ова беше првата превентивна мисија во историјата на ОН.³⁹
- Македонија стана членка на Партнерството за мир. Во ноември 1995 година беше потпишан рамковен договор помеѓу Македонија и НАТО за пристапување кон Партнерството за мир (ПЗМ).⁴⁰
- Во октомври се случи обид за убиство на претседателот Глигоров со поставена бомба во неговиот автомобил. Сторителите на овој чин сè уште се непознати.
- Беше основана Воена академија.

³⁹ УНПРЕДЕП. Интернет страницата на ОН. <<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/un-predep.htm>>. Објавено на 3. декември 2008 година.

⁴⁰ Хронологија на Македонија и НАТО. Министерство за надворешни работи. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

1996 година

- Беше потпишан Договор за статусот на силите (СОФА) помеѓу НАТО и Македонија, со што силите на НАТО добија овластување да ги изведуваат своите активности на територијата на Македонија.⁴¹
- Во јули, Македонија ја отвори нејзината канцеларија за врски во штабовите на НАТО во Брисел.

1997 година

- Агенцијата за разузнавање, која беше основана со Законот од 1995 година, конечно почна да работи ефикасно, бидејќи беше назначен нејзиниот прв директор.⁴²
- Во јули, полицијата се судри со цивили во Гостивар и Тетово со цел да ги отстрани поставените албански и турски знамиња пред градските општини; поставувањето на знамињата беше прогласено за спротивно на Уставот од страна на Уставниот суд. Едно лице почина, а неколку беа ранети, за што гостиварскиот градоначалник Руфи Османи беше изведен пред суд и му беше пресудена затворска казна. Овој настан предизвика влошување на меѓуетничките односи во Македонија.
- На воен полигон близу Неготино беше одржана првата меѓународна воена вежба во Македонија – Спасител '97.

1998 година

- Беа одржани третите парламентарни избори, при што овој пат не победија истите партии. ВМРО-ДПМНЕ победи на изборите заедно со опозициската ДПА како нејзин коалициски партнер. Втора беше СДСМ која за прв пат се стана опозиција.⁴³

⁴¹ Хронологија на Македонија и НАТО. Министерство за надворешни работи. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

⁴² Ванковска, Билјана. Реформите во безбедносниот систем во Република Македонија. Во Trapans, Jan and Phillipp H. Fluri (урд). Defence and Security Sector Governance and Reform in South East Europe: Insights and Perspectives, Volume II - Macedonia, Moldova, Romania. Geneva, Belgrade: DCAF, CCMR, 2003: 27.

⁴³ Избори, 1998 година. Интернет страницата за изборите. <<http://www.izbori.gov.mk/parlamentarni%2098/index.html>>. Објавено на 24. октомври 2008 година

- На територијата на Македонија се одржаа вежби во кои учествуваа воздухопловните сили и војската на НАТО и ПЗМ. Македонските специјални единици беа вклучени во вежбите.
- Во август беше усвоена Белата книга на одбраната.

1999 година

- Како резултат на ветото на Кина во февруари, мандатот на УНПРЕДЕП беше прекинат.⁴⁴
- Околу 40.000 трупи на НАТО беа позиционирани на територијата на Македонија за време на кризата во Косово во 1999 година (број кој е четири пати поголем од бројот на припадници на АРМ).
- Македонија официјално стана кандидатка за членство во НАТО.⁴⁵
- Беа одржани третите претседателски избори. Борис Трајковски, кој беше номиниран од страна на тогаш водечката партија ВМРО-ДПМНЕ, победи на изборите и стана новиот претседател на Македонија за следните пет години.⁴⁶
- Во септември беше усвоена Стратегија за одбрана.

2000 година

- Македонија, заедно со Албанија, Бугарија, Романија, Словенија, Словачка, Латвија, Естонија и Литванија (а подоцна и Хрватска), ја создадоа Вилниус групата.⁴⁷
- Помеѓу 10.000-15.000 полициски досиеја кои датираат од раните години на комунизмот станаа достапни за јавноста. Ова беше

⁴⁴ УНПРЕДЕП. Интернет страницата на ОН. <<http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/un-predep.htm>>. Објавено на 3. декември 2008 година.

⁴⁵ Хронологија на Македонија и НАТО. Министерство за надворешни работи. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

⁴⁶ Избори, 1998 година. Интернет страницата за изборите. <<http://www.izbori.gov.mk/parlamentarni%2098/index.html>>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁴⁷ Хронологија на Македонија и НАТО. Министерство за надворешни работи. <http://www.mfa.gov.mk/default1.aspx?ItemID=313>>. Објавено на 25. октомври 2008 година.

првата заложба за приложување податоци за комунистичкото минато и чекор напред кон збогувањето со ерата на СФРЈ.

- Беше усвоен Акционен план за државна одбрана.

2001 година

- Аферата за телефонско прислушување беше откриена од страна на Бранко Црвенковски (тогаш опозициски лидер) во јануари.⁴⁸ Таа поттикна дебати за регулирањето на контролирањето на комуникацијата од страна на државата, но закон за ова прашање не се усвои сè до 2006 година.
- Телевизиска екипа за известување беше држена во заложништво во скопското село Танушевци во февруари, откако истата сакаше да го посети селото со цел да ги провери гласините дека вооружени групи патролираат низ селото. Снежана Лупевска беше првата која приложи известување за тогаш претстоечкиот конфликт. Тоа беше почетокот на конфликтот кој траеше сè до август.
- На 9. април во Брисел беше потпишан Договорот за стабилизација и асоцијација. Македонија беше првата држава која некогаш потпишала ваков вид на договор. Договорот за стабилизација и асоцијација денес е позната алатка која се применува на Западен Балкан.⁴⁹
- Поради ситуацијата во Македонија, опозицијата повика на создавање на влада на национално единство. Ова барање беше поткрепено од меѓународната заедница, па таква влада беше формирана на 13. мај.
- За време на конфликтот, Министерот за внатрешни работи Љубе Бошковиќ ја основа специјалната полициска единица Лавови за која беа регрутирани волонтери и резервни полицајци кои се бореа за време на конфликтот.

⁴⁸ Прислушувани телефонските разговори на Црвенковски и Џафери. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=2215>>. Објавено на 15. декември 2008 година.

⁴⁹ Европска комисија, Проширување на Европската унија. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

- На 13. август беше потпишан Охридскиот рамковен договор со кој формално заврши конфликтот во Македонија во 2001 година. Овој договор беше потпишан од страна на лидерите на четирите најголеми политички партии - Љубчо Георгиевски (ВМРО-ДПМНЕ), Бранко Црвенковски (СДСМ), Имер Имери (ПДП) и Арбен Џафери (ДПА), претседателот на државата и претставници на ЕУ и САД.
- Првата од серијата на мисии на НАТО започна во август. Тоа беше мисијата Неопходна жетва, која имаше за цел да го собере оружјето од борците на ОНА.⁵⁰ Мисијата Килибарна лисица, која започна на крајот на септември 2001 година, ја замени мисијата *Неопходна жетва*.⁵¹
- Уставните измени предвидени во ОРД беа усвоени. Тие претставуваа темели за сите закони според кои се спроведуваа ОРД.⁵² Меѓу другото, беше предвидена праведна застапеност на сите етнички групи во полицијата и Армијата.

2002 година

- Последната од серијата на мисии на НАТО, Сојузничка хармонија, се одржа од декември 2002 година до март 2003 година.⁵³ Таа беше заменета со Конкордија, првата мисија на ЕУ воопшто.
- Конкордија, мисијата на ЕУ, започна во март 2003 година. Таа траеше сè до декември 2003 година.⁵⁴
- Во март 2002 година беше одржана донаторска конференција за Македонија, за време на која Македонија доби 307 милиони

⁵⁰ Издание на НАТО: Операција Неопходна жетва. Интернет страницата на НАТО. <<http://www.nato.int/fyrom/tfh/home.htm>>. Објавено на 13. ноември 2008 година.

⁵¹ Издание на НАТО: Операција Килибарна лисица. Интернет страницата на НАТО. <<http://www.nato.int/fyrom/tff/home.htm>>. Објавено на 13. ноември 2008 година.

⁵² Уставни измени. Право. <<http://www.pravo.org.mk/download.asp?ID=2&slD=326>>. Објавено на 6. ноември 2008 година.

⁵³ Сојузничка хармонија. Штабови на НАТО. <<http://www.nhqs.nato.int/missions/allied-Harmony/alliedHarmony%20Mission.htm>>. Објавено на 13. ноември 2008 година.

⁵⁴ Конкордија. Советот на Европската унија. <http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=594&lang=EN>. Објавено на 13. ноември 2008 година.

евра од донаторите.⁵⁵ Како и да е, овие фондови беа условени и претставуваа еден вид на кредит.

- Беше усвоен Законот за амнестија. Со овој закон им беше доделена амнестија на сите оние кои извршија кривични дела за време на периодот помеѓу 1. јануари 2001 година и 26. септември 2001 година.⁵⁶
- Беа одржани нови парламентарни избори. СДСМ се здоби со мандат за владеење до 2006 година. Бранко Црвенковски доби мандат да создаде влада.⁵⁷
- Полициската единица Лавови беше распуштена во ноември.
- Стратегискиот одбранбен преглед (Политичка рамка) беше усвоен во октомври, а Националната концепција за безбедност и одбрана беше усвоена во јуни.
- Динамичниот план за трансформација на АРМ беше усвоен од страна на Собранието во мај.

2003 година

- Непознати сторители фрлија гранати врз објектот на Владата во Скопје. Владата тврдеше дека станува збор за терористички напад.⁵⁸
- На 1. ноември започна акцијата за доброволно разоружување и истата беше предвидено да трае две недели, односно до 15. декември.⁵⁹

⁵⁵ Македонија доби 307 милиони евра од донаторската конференција. А1 Телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=6818>>. Објавено на 25. декември 2008 година.

⁵⁶ Закон за амнестија. Право. <<http://www.pravo.org.mk/download.asp?ID=1&zID=22>>. Објавено на 24. Октомври 2008 година.

⁵⁷ Избори, 2002 година. Интернет страницата за изборите. <http://www.izbori.gov.mk/par2002/kon_rezultati/REZULTATI.htm>. Објавено на 24. Октомври 2008 година.

⁵⁸ Гранати врз владата на Македонија. SETTimes. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/newsbriefs/setimes/newsbriefs/2007/08/07/nb-02>. Објавено на 30. ноември 2008 година.

⁵⁹ Разоружувањето на народот ќе почне денес со медиумска кампања. Дневник. <<http://star.dnevnik.com.mk/default.aspx?proj=2219&stID=21440&pdate=20030806>>. Објавено на 23. октомври 2008 година.

- Конкордија, мировната мисија на ЕУ, заврши на 15. декември и беше заменета со Проксима, полициската мисија на ЕУ.⁶⁰ Улогата на Проксима подоцна беше преземена од страна на ЕУПАТ, помал полициски советодавен тим на ЕУ.⁶¹
- Министерството за внатрешни работи ја распушти специјалната полициска единица Лавови која беше формирана за време на конфликтот во 2001 година. Половина од нејзините припадници станаа дел од редовните полициски сили.
- Македонското Собрание ја усвои Националната концепција за безбедност и одбрана, важен стратешки документ за безбедносниот сектор со кој се дефинираат законите, стратешките интереси и вредностите на македонската безбедност.
- Беше забранета Воената академија.

2004 година

- Претседателот Борис Трајковски загина во авионска несреќа во Босна на 27. февруари. Спикерот на Собранието, Љупчо Јордановски, беше привремен претседател сè до претседателските избори во април 2004 година. Новите претседателски избори беа закажани за 14. април 2004 година.
- Македонија поднесе официјално барање за членство во ЕУ на 22. март.⁶²
- Договорот за стабилизација и асоцијација, склучен помеѓу Европската унија и Македонија во 2001 година, стапи на сила на 1. април 2004 година.⁶³

⁶⁰ Проксима. Советот на Европската унија. <http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=584&lang=EN&mode=g>. Објавено на 13. ноември 2008 година.

⁶¹ ЕУПАТ. Советот на Европската унија. <http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=994&lang=EN&mode=g>. Објавено на 13. ноември 2008 година.

⁶² Европска комисија, Проширување на Европската унија. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁶³ Европска комисија, Проширување на Европската унија. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>.

- Беше одржан првиот круг од претседателските избори, по кој во вториот круг за претседателската функција се натпреваруваа Бранко Црвенковски од СДСМ и Сашко Кедев од ВМРО-ДПМНЕ. Вториот круг од претседателските избори беше одржан и Бранко Црвенковски победи на изборите.⁶⁴
- Законот за територијална организација на локалната самоуправа, предвиден со Охридскиот рамковен договор (ОРД), беше изгласан од Собранието со 61 глас 'за' (во тоа време Собранието броеше 120 пратеници) на 11. август. Овој закон беше клучен за обидот за членство на Македонија во ЕУ и, уште повеќе, за спроведувањето на ОРД. Беше закажан референдум за децентрализација за 2004 година (ноември) откако Светскиот македонски конгрес собра повеќе од 150.000 потписи за одржување на истиот.⁶⁵
- Референдумот се одржа на 7. ноември со цел да се определи кои модели на децентрализација ги претпочита населението, односно дали се претпочита моделот направен согласно стариот Закон за децентрализација или новиот. Референдумот беше неуспешен поради слабиот одзив (26% наместо минимумот од 50% за да биде успешен).⁶⁶
- Хари Костов поднесе оставка од премиерската функција, наведувајќи ги како причина ненадминливите разлики во економската политика, како и други причини. Владо Бучковски, поранешниот министер за одбрана во времето на кризата, како и за време на владата од која беше дел Хари Костов, доби мандат да оформи нова влада, која стапи на власт во декември.⁶⁷

yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁶⁴ Избори, 2004 година. Интернет страницата за изборите. <<http://www.izbori.gov.mk/pretsedatelski2004/>>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁶⁵ Собрани преку 90.000 потписи за референдумот. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=35136>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

⁶⁶ Референдум. Интернет страницата за изборите. <<http://www.izbori.gov.mk/referendum2004/>>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁶⁷ Армиските и полициските ветерани обвинуваат за корупција. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=44156>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

- Граничната полиција ги презеде од Армијата на Македонија патролирањето и контролата над македонските граници.
- Министерството за внатрешни работи ги создаде специјалните мобилни полициски единици (меѓу народот познати како Алфи) кои беа редовно критикувани од страна на граѓанскиот сектор поради нивното непочитување на човековите права.

2005 година

- Одговорите на Прашалникот за Македонија од страна на ЕУ беа презентирани во Брисел од страна на тогашниот премиер Бучковски.⁶⁸
- Во март беа одржани локални избори. За првиот круг од општинските избори набљудувачката мисија на ОБСЕ пријави неправилности. Вториот круг од изборите беше бојкотиран од страна на ДПА и ПДП.
- Македонија, која положи заклетва за соработка со Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија, го екстрадираше во Хаг поранешниот министер за внатрешни работи Љубе Бошковски во март, по неговото бегство од Македонија кога беше уапсен и притворен од страна на хрватската полиција. Јохан Тарчуловски, припадник на специјалната единица на македонските полициски сили, му се придружи на Бошковски во Хаг.⁶⁹
- Беше усвоен Законот за употреба на знамињата на заедниците во Република Македонија со што технички се спроведе ОРД. Овој закон беше силно оспоруван за време на долготрајните дебати кои започнаа во јуни 2005 година.
- На премиерот Бучковски за малку ќе му беше изгласана недоверба во септември.

⁶⁸ Европска комисија, Проширување на Европската унија. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁶⁹ Хаг покрена обвинение против Бошковски и Тарчуловски. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=44109>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

- На 9. ноември, Европската комисија препорача дека на Македонија треба да ѝ биде доделен кандидатски статус за влез во ЕУ.⁷⁰
- Декемврискиот самит во Брисел го потврди кандидатскиот статус, но не определи датум за почеток на преговорите.⁷¹
- ЕУ го основа Полицискиот советодавен тим на ЕУ (ЕУПАТ), со цел истиот да ја замени мисијата *Проксима*.⁷²
- Министерството за одбрана ја основа Единицата за подготовка за враќање во цивилниот живот која имаше за цел да ги подготви припадниците на Армијата за враќање во цивилниот живот по завршувањето на нивната кариера во Армијата. Припадниците на Армијата повторно поминаа низ обука за да се здобијат со вештини кои се сметаа за корисни за транзицијата во цивилниот живот.

2006 година

- Во мај, Собранието ја одобри забраната за задолжителна регрутација во Армијата и професионализацијата на Армијата преку посетување на Воената академија, што претставуваше еден од условите за членство во НАТО.
- По серија од непријателски испади и насилства помеѓу двете водечки албански партии (ДПА и ДУИ) следуваше здружена изјава за продолжувањето на изборниот процес без насилство (во јуни 2006 година), под покровителство на претставникот на ЕУ во Македонија – Ерван Фуере и американската амбасадорка во државата – Џилијан Милованович.⁷³

⁷⁰ Европска комисија, Проширување на Европската унија. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁷¹ Европска комисија, Проширување на Европската унија. <http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/eu_the_former_yugoslav_republic_of_macedonia_relations_en.htm>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

⁷² ЕУПАТ. Советот на Европската унија. <http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=994&lang=EN&mode=g>. Објавено на 13. ноември 2008 година.

⁷³ Крај за предизборното насилство. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=64488>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

- На 15. јули беа одржани парламентарните избори при што дојде го промена на владејачката структура. ВМРО-ДПМНЕ освои 44 пратенички мандати (од вкупно 120) и со тоа победи на изборите. Втор круг беше одржан во некои гласачки места, а на едно место гласањето беше поништено поради прекумерна употреба на насилство и вандализам врз гласачките кутии. ВМРО-ДПМНЕ освои повеќе пратенички мандати и во вториот круг, па Никола Груевски, претседателот на партијата, доби мандат за да оформи влада. Албанската партија која освои најмногу гласови беше ДУИ. Новото Собрание ја одобри владата на чело со Никола Груевски во август во која ВМРО-ДПМНЕ беше водечка партија со помали партии како коалициски партнери. ДУИ продолжи да се спротивставува поради тоа што не беше вклучена во Владата, бидејќи таа го освои мнозинството од албанските гласови.⁷⁴
- Во октомври беше разрешен Јавниот обвинител Прчевски врз основа на непрофесионалност и неефикасност.⁷⁵
- Реформите во полицијата продолжија во ноември со усвојувањето на Законот за полиција. Законот за полиција придонесе кон значајната децентрализација на полицијата и префрли надлежности во однос на назначување на полициски членници на локалните владини единици. Ова беше изведено без поддршка од ДУИ и ПДП кои предупредија дека нивните градоначалници нема да соработуваат со полицијата.⁷⁶
- Владо Бучковски беше разрешен како лидер на СДСМ по гласањето на недоверба и во декември беше заменет со Радмила Шеќеринска.
- Реформите во судството исто така продолжија со изборот на 8. членови на Судскиот совет. Ова одеше во прилог на зголемувањето на објективноста на Советот, чии членови од тој момент не ги избираше повеќе Собранието туку самите судии.

⁷⁴ Изборите препознатливи и по личната битка на дел од актерите. А1 телевизија. < A1 Television. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=35136>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

⁷⁵ Собранието го разреши Прчевски. А1 Телевизија. < <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=68866>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

⁷⁶ Собранието го донесе Законот за полиција. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=69550>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

2007 година

- Македонската Влада го промени името на скопскиот аеродром во „Александар Велики“, што Грција сметаше дека претставува прекршување на привремениот договор.⁷⁷
- Во март Груевски се сретна со лидерот на албанската опозиција и поранешен лидер на ОНА, Али Ахмети, и се договорија да го откочат (до тој момент) закочениот политички дијалог, како и да одржат средба на која со Бадентерово мнозинство ќе се усвојат законите кои ги засегаат малцинствата.
- На 20. мај, дел од владејачката коалиција стана друга албанска партија – ПДП. По ова, ДУИ конечно престана да го бојкотира парламентот и влезе во парламентот.
- Во јуни опозицијата изнесе предлог за гласање недоверба кој беше одбиен од страна на Собранието. Ова беше проследено со кратко напуштање на Собранието од страна на СДСМ поради претходно договорените услови со ДУИ. Како и да е, тие се вратија во кабинетот и заедно со останатите партии се согласија дека ќе продолжат со реформите во кабинетот.
- Во август се состана Државниот совет за безбедност со цел да се дискутираат потенцијалните безбедносни закани од Косово. Малку подоцна следувахе уште еден напад со гранати врз објектот на Владата.
- Парламентарната дебата помеѓу ДПА и ДУИ резултираше со размена на тупаници помеѓу членовите на двете партии во холот пред главниот собраниски влез и потреба од полициска интервенција.
- Двајца судии на Уставниот суд (од кои еден беше претседател на судот) дадоа оставка поради одлуката на судот да ги ограничи употребата и истакнувањето на албанското знаме пред објекти од јавен интерес.⁷⁸

⁷⁷ Бакојани го повика Нимиц за да се обноват преговорите за името. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=72583>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

⁷⁸ Трендафил Ивановски, нов претседател на Уставниот суд. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=85646>>. Објавено на 27. октомври 2008 година.

- На 7. ноември, полицијата беше вклучена во операцијата Планинска бура во близина на селото Бродец против група криминалци од етничко албанско потекло, во која беа убиени 8 терористи и беше заплнето големо количество оружје.⁷⁹ И покрај честитките за ефикасната операција на мултиетничките полициски единици, делувањето на полицијата во оваа операција стана предмет на критика од страна на албанските политички субјекти и спорна точка за меѓуетничките односи во Македонија.

2008 година

- Парламентарната опозиција (СДСМ и ДУИ) побара оставка од Гордана Јанкуловска, министерка за внатрешни работи, поради операцијата во Бродец.
- ДПА стана дел од владејачката коалиција по неколку кризни денови поради нејзиното напуштање на Собранието како резултат на несогласувањата во однос на правата на малцинствата.⁸⁰
- Грција примени вето за поканата за членство на Македонија во НАТО за време на Букурешкиот самит во април. Македонија беше изоставена од напредокот на таканаречената Јадранска повелба, бидејќи Хрватска и Албанија добија покана за членство во НАТО.⁸¹
- Во мај, Македонија и САД ја потпишаа Декларацијата за стратешко партнерство и соработка за зацврстување на односите меѓу двете земји во полето на безбедноста, економијата и трговијата.

⁷⁹ Шестмина загина и 13 приведени во акцијата Планинска бура. А1 телевизија. <<http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=85852>>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁸⁰ ДПА се враќа во македонската влада. SetTimes. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2008/03/24/nb-01>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁸¹ Декларација на Букурешкиот самит, издадена од шефовите на држави и влади кои учествуваа на состанокот на Северноатлантскиот совет во Букурешт на 3. април 2008 година.. Самитот на НАТО во Букурешт, 2008 година. <http://www.summitbucharest.ro/en/doc_201.html>. Објавено на 28. октомври 2008 година.

- На иницијатива на ДУИ⁸², Собранието распиша и повика на предвремени избори закажани за 1. јуни.⁸³
- Коалицијата на ВМРО-ДПМНЕ освои 63 пратенички мандати (од вкупно 120) на парламентарните избори одржани на 1. јуни 2008 година. Во некои гласачки места се гласаше повторно на 15. јуни. Новата влада на премиерот Груевски беше избрана на 26. јули и во истата беше вклучена албанската политичка партија која освои најголем број гласови за време на изборите – ДУИ. Изборите беа полни со неправилности за време на првиот круг, по што следеше мало подобрување во вториот круг. Спроведувањето на препораките од мисијата на ОБСЕ/ОДИХР⁸⁴, која беше одговорна за мониторинг на изборите, стана деветтата одредница за добивање на датум за преговори за пристапување.
- ДПА најави бојкот на Собранието на 11. јули; социјалдемократите во опозиција ѝ се придружија на 17. јули по апсењето на потпретседателот на СДСМ Зоран Заев, кој беше обвинет за злоупотреба на службената должност како градоначалник на Струмица. Претседателот Црвенковски свика крај на бојкотот на 31. јули и изјави дека ќе го помилува Заев.
- На 10. јули, Љубе Бошковиќ беше ослободен од страна на Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија (МКТЈ). Тарчуловски беше осуден на затворска казна до 12 години и за неговиот случај поднесена е жалба.⁸⁵
- По оставката на Шеќеринка, СДСМ го избра Зоран Заев за нејзин привремен претседател во 2008 година, сè до истекувањето на мандатот на денешниот претседател Бранко Црвенковски.⁸⁶

⁸² ДУИ повикува на предвремени парламентарни избори. SetTimes. < http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2008/04/08/nb-002>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁸³ Македонскиот парламент распиша предвремени избори закажани за јуни. SetTimes. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2008/04/13/nb-01>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁸⁴ Набљудувачка мисија за прелевање на конфликти на ОБСЕ во Скопје. ОБСЕ. <<http://www.osce.org/skopje/>>. Објавено на 3. декември 2008 година.

⁸⁵ Хашкиот трибунал го ослободува Бошковиќ, а го осудува Тарчуловски. SetTimes. <http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2008/07/14/feature-02>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁸⁶ СДСМ избира нов претседател. SetTimes. <<http://www.setimes.com/cocoon/se>

- На 17. ноември Македонија поднесе тужба против Грција на МСП врз основа на прекршувањето на привремениот договор од 1995 година од страна на Грција со блокирањето на поканата за членство на Македонија во НАТО, со што Македонија ја изгуби поканата за членство во НАТО.⁸⁷ Македонско-грчкиот спор за името, клучната точка за членство во НАТО, продолжува на МСП.

2009 година

- Министерството за одбрана ја усвои Програмата за еднакви можности на жените и мажите, како дел од неговата Стратегија за управување со човечки ресурси, во согласност со Законот за еднакви можности на жените и мажите од 2006 година. Целта беше да се постигне родова интеграција во министерството и да се отстранат пречките за пружање еднакви можности и еднаков третман на мажите и жените.
- Министерството за внатрешни работи предложи измени за Законот за внатрешни работи со цел да се подобри ефикасноста и професионалноста на полицијата.
- Претседателските и општинските избори беа одржани во март/април. Ѓорѓе Иванов стана новиот претседател на државата.
- Повторно беше основана Воена академија.

times/xhtmll/en_GB/features/setimes/features/2008/09/25/feature-02>. Објавено на 24. октомври 2008 година.

⁸⁷ Постапки покренати од страна на Поранешната Југословенска Република Македонија против Грција: Нерешени случаи. Меѓународен суд за правда. <<http://www.icj-cij.org/docket/files/142/14881.pdf>>. Објавено на 13. ноември 2008 година.

БИБЛИОГРАФИЈА:

- „Галуп Балкан монитор: Увид и перцепции - гласовите на балканските земји“, 2008 година. <http://www.balkan-monitor.eu/index.php/dashboard/70-of-macedonian-albanians-supported-ohrid-agreement/>
- Државна изборна комисија. Резултати од изборите 1990-2000 година. Достапно на: <http://www.sec.mk/Default.aspx?tabid=855>
- Европска комисија. Проширување. Поранешна Југословенска Република Македонија. Клучни документи. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/key_documents_en.htm
- Комора за обезбедување лица и имот на РМ. Каталог на агенции за обезбедување. Достапно на: <http://www.obezbeduvanje.org.mk/KomoraContent.aspx?id=232>
- Министерство за одбрана на РМ. Историја на АРМ. Достапно на: <http://www.morm.gov.mk:8080/morm/mk/ARM/History/History1.html>
- Народен правобранител на Република Македонија. Годишни извештаи за работата на Народниот правобранител. Достапно на: [http://www.ombudsman.mk/default.aspx?cld=104&Lan=MKOhrid Framework Agreement](http://www.ombudsman.mk/default.aspx?cld=104&Lan=MKOhrid+Framework+Agreement): <http://www.siofa.gov.mk/images/dokumente/Ramkoven%20dogovor.pdf>
- Пендаровски, Стево. „Прилози кон системот за национална безбедност“ во Процес, 2002 година: Безбедноста на Република Македонија. С. Пендаровски, К. Нејков и И. Јусуфи (Скопје: Листа, 2002), стр. 11-63.
- Pierson, Paul. Politics in Time: History, Institutions, and Social Analysis. (Princeton: Princeton University Press, 2004 година)
- Pridham, G. “Change and Continuity in EU Political Conditionality: Aims, Approach and Priorities” во Democratization. Том 14. бр.3. (јуни 2007 година), стр. 446-471.
- Rustow, D. “Transitions to Democracy: Towards a Dynamic Model” во Com-

parative Politics. Том 2, бр.3, (април, 1970 година) и R. Dahl, Polyarchy: Participation and Opposition. (New Haven: Yale UP, 1971 година).

- Скрбина, Петар. „Долгиот пат кон НАТО“ во Форум Аналитика. Том 1, (ноември-декември, 2006 година), стр. 116-138.
- Сотировска, Натали и Илиевски, Игор „Како работат македонските безбедносни служби“. Центар за граѓански комуникации. Достапно на: http://www.ccc.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=57%3A2009-05-04-12-29-09&catid=19%3A natali-naskova-sotirovska&Itemid=21&lang=mk
- Државен завод за статистика. Бруто домашен производ 1990-2000. 2002 година. (http://www.stat.gov.mk/pdf/soopstenija_28.05.2002/SOOP.3.1.2.02.pdf)
- УНДП. Извештај за навремено предупредување. 2004-2007 година. УНДП. Достапно на: www.ewr.org.mk
- УНДП. “I will vote by myself, thank you” во Род во Европа и ЗНД. Достапно на: <http://europeandcis.undp.org/gender/show/30521F9A-F203-1EE9-B6D7F1FC3C89B37D>
- Stodiek, Thorsten и Wolfgang Zellner, “The Creation of Multi-Ethnic Police Services in the Western Balkans: A Record of Mixed Success,” Deutsche Stiftung Friedensforschung, 2007 година.
- Влада на Република Македонија. Реформи во јавната администрација. (http://rja.gov.mk/files/documents1/Strategija_RJA_mk.pdf)

Издавач:

Аналитика Тинк Тенк

www.analyticamk.org

Даме Груев 7/8-3, 1000 Скопје – Македонија

Тел/Факс: +389.2.312.1948

Е- пошта: info@analyticamk.org

Автори:

Цвете Конеска – Македонија: Извештај за анализа на состојбата на реформите во безбедносниот сектор 1991 – 2008

Билјана Котевска- Хронологија на настаните поврзани со реформите во безбедносниот сектор на Република Македонија